

LUNDS
UNIVERSITET

Vad är en god förälder?

En kritisk diskursanalys av hovrättens
argument för gemensam respektive ensam vårdnad

Författare: Sara Bäckström och Evelina Kristensson.

Kandidatuppsats SOPA63

HT2017

Handledare: Carina Gallo.

Abstract

Author: Sara Bäckström & Evelina Kristensson.

Title: What is a good parent? (translated title)

Supervisor: Carina Gallo

Assessor: Eva Palmblad

The purpose of this study was to get a deeper understanding about which arguments the appeal court in Sweden presents to motivate their decision in a custody dispute. The main focus was to explore the differences between the assessment for joint and sole custody. We wanted to learn more about what a parent need to do to keep the joint custody and which behavior could be so ill it could lead to a removal of the custody properties. This was explored through a qualitative method with a content analyze and a critical discourse-analysis of the arguments of the appeal court. Five themes was found: *adequate, improper, cooperation between the parents, abuse and the child's right to have a good relationship with the other parent.*

As a conclusion we found that the Swedish appeal court creates the ideal of a good parent by demanding parents to be adequate parents. A parent was adequate by providing the child physical, psychological and mental safety. To have communication with the other parents was also of importance. Last but not least described the appeal court that a good parent have a good relationship with the child and made sure the child had access to the other parent.

Keywords: parents, appeal court, joint custody, sole custody

Innehållsförteckning

Förkortningar	7
1. Inledning	8
1.1 Problemformulering.....	8
1.2 Syfte.....	9
1.3 Frågeställningar.....	9
2. Centrala begrepp och bakgrund	9
2.1 Centrala begrepp	9
2.2. Bakgrund	10
2.2.1 Relevant lagstiftning.....	10
2.2.2 Föräldrabalkens historia och utveckling.....	11
2.2.3 Prejudikat för att bedöma gemensam och ensam vårdnad.....	11
2.2.4 Vårdnadsprocessen.....	12
3. Kunskapsläget	14
3.1 Generella förväntningar i samhället på vad som är en god förälder	15
3.1.1 Lämplig förälder.....	15
3.2 Föräldrars förväntningar på varandra	16
3.2.1. Tillit till den andra föräldern.....	16
3.2.2 Kompensera och kompromissa.....	16
3.2.3 Nära och god kontakt med den andra föräldern.....	17
4. Teori	18
4.1 Socialkonstruktivism	18
4.2 Diskursanalys	19
4.2.1 Kritisk diskursanalys.....	19

4.3 Normalitet och avvikelse	19
4.3.1 Normalitet.....	20
4.3.1.1 <i>Den disciplinära makten</i>	20
4.3.1.2 <i>Den normaliserande sanktionen</i>	20
4.3.2 Avvikelse.....	20
5. Metod och metodologiska överväganden	21
5.1 Forskningsansats	21
5.1.1 Kvalitativ textanalys.....	21
5.1.2 Den kritiska diskursanalysen.....	22
5.2 Material och urval	22
5.2.1 Domarna.....	22
5.2.2 Urval.....	23
5.2.3 Avgränsningar i urvalet.....	24
5.3 Studiens tillförlitlighet	24
5.4 Metodens förtjänster och begränsningar	25
5.4.1 Förtjänster.....	25
5.4.2 Begränsningar.....	25
5.5 Analyismetod	26
5.5.1 Kritisk diskursanalys.....	26
5.5.1.1 <i>Analysbegrepp</i>	26
5.5.2 Kodning av domarna.....	23
5.6 Arbetsfördelning	28
5.7 Etiska överväganden	28
6. Resultat	29
6.1 Argument för gemensam vårdnad	29
6.1.1 Lämplig vårdnadshavare.....	30
6.1.2 Samarbete mellan föräldrarna.....	30
6.1.3 Nära och god kontakt med den andra föräldern.....	33
6.1.4 Risk för att barnet far illa.....	34

6.2 Argument för ensam vårdnad	36
6.2.1 Lämplig utifrån föräldraförmåga men olämplig som ensam vårdnadshavare.....	36
6.2.2 Samarbetssvårigheter.....	38
6.2.3 Brister i förmågan att tillgodose en nära och god kontakt med den andra föräldern.....	40
6.2.4 Risker för att barnet far illa.....	41
6.3 Likheter och skillnader i hovrättens argument	43
6.3.1 Likheter.....	43
6.3.1.1 <i>Diskursiva bakgrunden</i>	44
6.3.1.2 <i>Samarbete</i>	44
6.3.1.3 <i>Förmåga att tillgodose en nära och god kontakt med den andra föräldern</i>	44
6.3.1.4 <i>Risk för att barnet far illa</i>	45
6.3.2 Skillnader.....	45
6.3.2.1 <i>Samarbete</i>	45
6.3.2.2 <i>Förmåga att tillgodose en nära och god kontakt med den andra föräldern</i>	46
6.3.2.3 <i>Risk för att barnet far illa</i>	46
7. Avslutande diskussion	46
Referenslista	47

Förkortningar

Ex. = Exempel

Kap. = Kapitel

TR = Tingsrätt

HD = Högsta domstolen

FB = Föräldrabalken

SoL = Socialtjänstlagen

RB = Rättegångsbalk

Prop. = Proposition

NJA = Nytt juridiskt arkiv

SOU = Statens offentliga utredningar

SCB = Statistiska Centralbyrån

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Vad är en god förälder? Beroende på vem du frågar och i vilken samhällskontext du befinner dig i skulle du nog få olika svar. Synen på vem som är bäst lämpad att tillgodose sitt barns behov är något som förändrats i Sverige över tid. Detta kan vi exempelvis se om vi gör en återblick i svensk lagstiftning. Innan 1920 var det, enligt Schiratzki (2008), pappan som fick ensam vårdnad vid en eventuell skilsmässa. Om paret var ogiftavar det mamman som fick ensam vårdnad (SOU 2005:43). Sedan dess har det gjorts ett antal reformer som har lett till att gemensam vårdnad är möjlig för föräldrar även vid en skilsmässa. Detta oavsett om paret är gifta eller inte (ibid.).

Enligt Bergman och Rejmer (2017) fick över 50 000 barn i Sverige mellan åren 2000-2013 uppleva en skilsmässa. Detta innebar att tre procent av alla barn i Sverige varje år fick uppleva en separation mellan sina föräldrar. Antalet skilsmässor har sedan 2000-talet varit ungefär detsamma. Däremot skriver Bergman och Rejmer att antalet familjer som inleder en vårdnadstvist, avseende vårdnad, boende och umgänge har ökat (ibid.). Vårdnad innefattar det juridiska ansvaret som en förälder har gentemot sitt barn (Regeringskansliet, 2017). I detta inkluderas att tillgodose barnets behov och besluta i frågor som rör barnet, exempelvis utbildning (ibid.). Boendet innebär att ett beslut görs vart barnet ska bo. Barnet kan bo hos en förälder eller växelvist (ibid.). Umgänge innebär hur mycket barnet träffar den föräldern som den inte bor med (ibid.). Är föräldrar oense om detta kan de behöva hjälp med att besluta hur det ska se ut i en vårdnadstvist. Mellan 2000-2013 har tvister mellan föräldrar i Sverige ökat med 60 % vilket innebär att fler familjer vänder sig till TR och eventuellt hovrätten för att ta beslut i frågor som rör barnet (Bergman & Rejmer, 2017).

Enligt en rapport av Tollebrant (2013) för SCB är gemensam vårdnad fortfarande den vanligaste vårdnadsformen i Sverige. Gemensam vårdnad innebär att föräldrarna delar det juridiska ansvaret för barnet (Regeringskansliet, 2017). Cirka 72 % av alla separerade föräldrar har gemensamt ansvar för sina barn (Tollebrant, 2013). Ungefär 22 % av de föräldrar som har separerat har ensam vårdnad (ibid.). Om en förälder vill ändra vårdnadsformen kan de lämna in en stämningsansökan till TR (Regeringskansliet, 2017). Domstolen tar då ställning till ifall den gemensamma vårdnaden ska bestå. Kan den inte det blir en av föräldrarna fråntaget det juridiska ansvaret över sitt barn (ibid.). Tolkning kan göras att föräldern förlorar vårdnaden om sitt barn för att de enligt domstolen inte lever upp till lagstiftningen och samhällets förväntningar av vad det innebär att vara en god förälder. I och med att antalet vårdnadstvister ökar (Tollebrant, 2013) leder detta till att fler föräldrar riskerar att förlora vårdnaden om sitt barn. Med andra ord ökar antalet föräldrar som inte lever upp till samhällets ideal av en god förälder. Detta är ett växande samhällsproblem då det påverkar både föräldrar och barn. Det lämnar frågor kring hur en förälder ska agera för att behålla vårdnaden och på så vis vara en god förälder. I denna uppsats kommer därmed fokus att vara på vårdnaden.

Vad som är en god förälder är relevant att undersöka för att få en ökad förståelse kring synen på föräldraskap och föräldrar. I vårdnadstvister argumenterar domstolen för hur pass väl föräldrar lever upp till de krav som sätts på dem när domstolen ska besluta om vårdnaden. Dessa krav sätts bland annat utifrån författad lagstiftning (FB SFS 1949:381). Domstolens beslut påverkar familjer, föräldrar och barn i allra högsta grad. Då domstolar är institutioner med mycket makt är det centralt att få mer kunskap kring deras argumentation. Detta för att få djupare förståelse kring deras resonemang men också ifrågasätta dem och synliggöra eventuella ojämlika maktförhållanden och diskurser. Det är också relevant för människor, som jobbar med socialt arbete och kommer i kontakt med föräldrar, att ha kunskap om regleringen kring vårdnadsfrågor. Enligt Lind och Montoyo (2012) bör socialarbetare vara medvetna om juridiska regleringar för att kunna ge bästa möjliga hjälp. Därför kan det vara av vikt för socialarbetaren att veta vilka förväntningar domstolen har på föräldraskap och föräldrar samt hur domstolen argumenterar och motiverar sina beslut, för att kunna informera och guida sina klienter. Det blir på så vis relevant för socialarbetare att fördjupa sig i domstolens argument kring vårdnad.

Det finns ingen tidigare svensk forskning kring svenska hovrättens argumentation gällande

gemensam respektive ensam vårdnad för att påvisa vad som är en god förälder. Därmed kommer fokus ligga på hovrätten i denna uppsats. Det finns inte heller någon tidigare svensk forskning som utgår från generella attityder kring föräldraskap. På så vis fyller denna studie en kunskapslucka. I uppsatsen kommer begreppet förälder att användas som ett samlingsbegrepp för både mammor och pappor. Det finns en del svensk forskning som behandlar fenomen som familj och faderskap respektive moderskap, men som saknar fokus på föräldraskapet. Författarna i uppsatsen kommer inte använda sig av forskning som lyfter förväntningar på moderskap och faderskap. Detta då dessa tenderar att göra en distinktion utifrån kön. Författarna vill inte analysera föräldraskapet utifrån detta då det redan gjorts. Därmed har denna forskning uteslutits från uppsatsen. Det finns emellertid internationell forskning utifrån generella attityder kring föräldraskap och föräldrars förväntningar på varandra utan en distinktion kring kön. Cook (2012) nämner att föräldrar har förväntningarna på att de ska kompromissa och komplettera varandra i föräldraskapet. För att anses vara en lämplig förälder ska föräldrarna ha samma mål och intentioner med föräldraskapet samt leva upp till dessa (ibid.). Andenæs och Sjøhelle Jevne (2015) lyfter föräldraskap utifrån två "typer" av föräldrar där den ena parten önskar mer kommunikation och den andra vill kunna sköta sitt föräldraskap ifred utan så mycket delaktighet från den andra. När de inte lever upp till varandras förväntningar ifrågasätter de varandras lämplighet som föräldrar (ibid.). På detta vis är synen på föräldraskapet komplext och något som behövs undersökas vidare.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att förstå hur svenska hovrätter argumenterar för vad som är en god förälder. Detta görs genom en kritisk diskursanalys av hovrättens argumentation för gemensam respektive ensam vårdnad.

1.3 Frågeställningar

- Hur argumenterar hovrätter för beslut om gemensam vårdnad?
- Hur argumenterar hovrätter för beslut om ensam vårdnad?
- Vilka likheter och skillnader kan utläsas i hovrättens argumentation för beslut om gemensam respektive ensam vårdnad?

2. Centrala begrepp och bakgrund

2. 1 Centrala begrepp

Vårdnadshavare - Med vårdnadshavare menas den personen som har juridiskt ansvar för barnet. Den som har vårdnaden om ett barn är dess förmyndare. Att ha vårdnaden om ett barn innebär att man har rättigheter och skyldigheter att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. I takt med barnets mognadsgrad ska den ta hänsyn till barnets synpunkter och önskemål (6 kap. 11 § FB SFS 1949:381 & Ramberg, 2016).

TR - TR är den första instansen av domstolar som tar beslut i en vårdnadsvist. Det är till TR som en förälder skickar in sin stämningsansökan där hen yrkar på en ny vårdnadsform (Svenska domstolar, 2017)

Hovrätt - Om en person inte är nöjd med en dom från TR kan de överklaga till hovrätten. Det är den andra instansen som berör vårdnadsvister och för att en vårdnadsvist ska hanteras av hovrätten krävs det att tingsrättens dom prövas först med ett så kallat prövningstillstånd. (Svenska Domstolar, 2017).

HD - HD är den tredje och sista instansen av domstolar som tar beslut. För att en vårdnadsvist ska hanteras av HD krävs ytterligare ett prövningstillstånd. HD prövar sällan domar från hovrätten där vårdnad kring ett barn ska fastställas. När HD däremot väljer att pröva en sådan dom är det dessa som används som prejudikat (Svenska domstolar, 2017).

Prejudikat- Ett prejudikat är en dom som prövats i HD och som sedan används som underlag och vägledning för samtliga domstolars framtida beslut. Ett prejudikat används ofta tillsammans med lagstiftning som argumentation för beslut i domstolarnas domskäl (Högsta domstolen, 2017).

Prop. - En prop. är ett förslag från regeringen till riksdagen om ändring av en lag eller upprättandet av en ny lag (Regeringskansliet, 2017).

Domskäl - Domskälet hittas längst bak i en dom och består av domstolens motivering till beslutet (Nationalencyklopedien, 2017).

Vårdnadsutredning - När domstolen ska besluta om vilken vårdnadsform föräldrarna ska ha om barnet, begär de att socialnämnden i barnets kommun ska utföra en vårdnadsutredning. Denna utredning ligger sedan helt eller delvis till grund när domstolen ska fatta ett beslut (6 kap. 20 § FB SFS 1949:381)

Interimistiskt beslut - är ett tillfälligt domslut i en vårdnadsvist som tas i väntan på det slutgiltiga beslutet. Detta beslut kan reglera vårdnad, boende och umgänge fram till dess att

huvudförhandlingen äger rum vilket kan ta upp till ett eller ett par år (6 kap. 20 § FB SFS 1949:381).

Föräldraförmåga - Med föräldraförmåga menas hur pass väl en förälder tillgodoser ett barns fysiska, psykiska och emotionella behov.

2.2. Bakgrund

I detta avsnitt presenteras först FB (SFS 1949:381) och dess historiska utveckling följt av en redovisning av prejudikaten NJA 2000 och NJA 2007. (källa) Avslutningsvis förklaras och kartläggs vårdnadsprocessen.

2.2.1 Relevant lagstiftning

Vårdnaden regleras i FBs (SFS 1949:381) 6 Kap. Enligt FB är det bästa för barnet att föräldrar har gemensam vårdnad. Enligt 6 kap. 19 § i FB (SFS 1949:381) har domstolen skyldighet att se till att vårdnadsfrågan blir tillräckligt utredd när föräldrar är oense om vårdnaden kring barnet.

2.2.2 Föräldrabalkens historia och utveckling

I FB (SFS 1949:381) betonas rättsförhållanden mellan förälder och barn och vilka skyldigheter föräldrar har för att få eller få behålla vårdnaden. Innan FB fick pappan ta hand om barnet om paret var gifta vid en skilsmässa och mamman fick ha hand om barnet ifall paret inte var gifta men separerade (Schiratzki, 2008, SOU 2005:43). Den som var lämplig vårdnadshavare berodde på om paret var gift eller inte (ibid.). Detta har ändrats och här kommer en kort beskrivning av hur FB har reviderats sedan den skapades:

År	Reform	Källa
1950	Föräldrabalken träder i kraft 1 januari	SFS 1949:381
1973	Större möjlighet för pappor att få gemensam vårdnad när han inte är gift med mamman	prop. 1973:32
1976	Termerna "barn i äktenskap" och "barn utanför äktenskap" försvann från lagstiftningen och gjorde det nu möjligt för både mamma och pappa att genom en prövning i domstol få gemensam vårdnad.	prop. 1975/76

1983	Ändrades bestämmelser i vårdnad och umgänge för att fokusera mer på att stödja barnets rättsliga ställning. Skilda föräldrar fick möjlighet komma överens utan prövning i domstolen. Barnets vårdnadshavare har nu en skyldighet att se till att barnets behov av umgänge med den andre föräldern tillgodoses.	prop. 1981/82:168
1998	Denna reform innebar att barnets bästa uttryckligen skrevs ut i FB och kom att innefatta både vårdnad, boende och umgänge. Reformen betonade också vikten av samarbete mellan föräldrar.	prop. 1997/98:7
2006	Bestämdes det att domstolar ska utgå ifrån barnets bästa när de fattar beslut i vårdnadstvister.	prop. 2005:06/99.

2.2.3 Prejudikat som används för att bedöma gemensam och ensam vårdnad

I detta avsnitt presenteras prejudikat HD NJA 2007 s. 382 och HD NJA 2000 s. 345. Dessa prejudikat har alla våra domar utgått från när de argumenterat för gemensam respektive ensam vårdnad.

Efter 2006 nya reform skapade HD ett nytt prejudikat i en vårdnadstvist som fick namnet NJA 2007 s.382. I prejudikatet beskriver HD hur de önskar att föräldrarna ska agera för att de ska kunna döma till gemensam vårdnad. NJA 2007 innehåller konkreta exempel på föräldraförmågor som ska ingå i helhetsbedömningen när domstolarna tar beslut om gemensam vårdnad eller ensam vårdnad. I prejudikatet står det att gemensam vårdnad förutsätter att föräldrarna har ett någorlunda konfliktfritt samarbete. Föräldrarna måste inte ha samma uppfattningar utan måste snarare kunna hantera sina delade meningar så att det inte drabbar barnet. Det är en uppenbar nackdel om en förälder genomgående motsätter sig den andre förälder då detta skapar konflikter och barn mår inte bra av ständiga konflikter mellan föräldrarna. Gemensam vårdnad kan vara oförenligt med barnets bästa om föräldrarna saknar vilja och förmåga att sätta barnets bästa före den egna konflikten då det färgar omvårdnaden om barnet. I de fallen får gemensam vårdnad inte användas som ett medel för att tvinga föräldrarna att samarbeta (ibid).

Då varje fall ser olika ut ska varje fall bedömas individuellt och det bör därför inte finnas någon presumtion varken för eller emot om gemensam vårdnad ska gälla. Däremot får det förutsättas att

föräldrarna inom rimlig tid ska kunna lösa de frågor som rör barnet samt kunna hantera de delade meningarna som finns kring barnet för att förutsättningar för gemensam vårdnad ska finnas. Detta innebär att föräldrarna ska klara av att fatta beslut utan att regelmässigt behöva hjälp utifrån, och att de under tiden inte skapar ständiga konflikter som drabbar barnet. Föräldraförmågor som kan innebära att gemensam vårdnad inte kan ses som förenligt med barnets bästa är om föräldrarna inte tar gemensamt ansvar, eller uttrycker brist på förtroende för den andra föräldern så att de saknar vilja eller förmåga att jämka samman sin uppfattning med den andra föräldern (ibid.).

NJA 2007 s.382 används i uppsatsen domar tillsammans med ett tidigare prejudikat, NJA 2000 s. 345. I prejudikat NJA 2000 s.345 beskriver HD hur föräldrarnas förmågor sammanställs i en helhetsbedömning när domstolen ska ta beslut om vem som ska tilldelas vårdnaden.

Helhetsbedömningen ska enligt (6 kap. 2a § FB (SFS 1949:381) utgå från barnets bästa och därför fästa särskilt avseende vid risken att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp, eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller på annat sätt far illa. Särskilt avseende ska också fästas vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna (Ibid.).

2.2.4 Vårdnadsprocessen

I detta avsnitt presenteras hur vårdnadsprocessen går till från det att en förälder lämnar in en skriftligt ansökan om stämning tills beslut fattas i tingsrätten och eventuellt hovrätten.

TR

- 1 Stämningsansökan inkommer
- 2 Försök till förlikning
- 3 Ev. interimistiskt beslut
- 4 Beslut om samarbetsamtal
- 6 Beslut om vårdnadsutredning
- 8 Huvudförhandling och dom.

Socialtjänst

- 5 Samarbetsamtal
- 7 Vårdnadsutredning

1. TRs handläggning påbörjas så snart som en förälder eller vårdnadshavare lämnar in en skriftlig ansökan om stämning (prop. 2005:06/99). Domstolen har då skyldighet att se till att vårdnadsfrågan blir tillräckligt utredd enligt 6 kap. 19 § FB (SFS 1949:381). Den förälder som lämnar in stämningsansökan kallas för kärende och hen ska i sin ansökan skriva vilken dom hen önskar och varför enligt 42 kap. 1 § 1 stycket RB (SFS 1942:740). Därefter utfärdar TR en stämning vilken innebär att TR delger ansökan till den andra föräldern som därmed kallas för svarande i målet (Rejmer, 2002). Den svarande föräldern ska då lämna sitt svaromål där hen kan medge eller bestrida den kärandens yrkande (ibid.).
2. Efter att parterna lämnat in sina yrkanden ska domaren aktivt medverka till att få föräldrarna att lägga ner tvisten, detta gör hen genom att fråga föräldrarna om de vill komma fram till en uppgörelse (prop. 2005:06/99). I detta fall kan de välja att sätta sig ner och diskutera tillsammans, antingen själva eller med sina advokater, alternativt kan domaren skicka en remiss för samarbetsamtal hos socialtjänsten (ibid.).
3. Fram till huvudförhandling kan TR fatta ett interimistiskt beslut (6 kap. 20 § FB SFS 1949:381).
4. Om föräldrarna inte lyckas eller vill komma överens om en uppgörelse kan domstolen besluta om att föräldrarna ska försöka att nå en sådan med hjälp av samarbetsamtal enligt 6 kap. 18 § FB (SFS 1949:381).
5. Samarbetsamtalen regleras i SoL där det stadgas att kommunerna är skyldiga att tillhandahålla samarbetsamtal enligt 5 kap. 3 § SoL (SFS 2001:453).
6. Om samarbetsamtalen inte leder till att föräldrarna kommer överens begär domstolen en vårdnadsutredning av socialnämnden i kommunen.
7. Vårdnadsutredningen utförs av två familjerättssekreterare som ofta lämnar sina rekommendationer till domstolen kring vilken förälder som ska tilldelas vårdnaden (Rejmer, 2002). Föräldrar och barn medverkar i utredningen genom att delta i utredningssamtal individuellt och

tillsammans. Därefter ska utredarna enligt Socialstyrelsen (2012) inhämta referenser från främst professionella som har relationer med barnet och dess föräldrar, exempel på dessa referenser är samtal med förskolepersonal och arbetsgivare (ibid.). Utredningen skickas sedan tillbaka till TR för beslut.

7. Vårnadsstvist avgörs i TR genom bland annat bedömning av vårnadsutredningen. I den dömer en juristdomare tillsammans med tre nämndemän (Sveriges domstolar, 2017). TRs avgörande kan överklagas till hovrätten med ett prövningstillstånd. I hovrätten dömer tre juristdomare och två nämndemän (ibid.).

3. Kunskapsläget

För att hitta relevant forskning relaterat till uppsatsens syfte och frågeställningar har sökmotorn lubsearch använts. Sökord som använts är; parenting, parenthood, attitude towards parenthood, custody och joint custody. Uppsatsen inkluderar endast referegranskade artiklar vilket innebär att de är vetenskapligt granskade. Eftersom studiens syfte är att analysera rådande diskurser har vi endast inkluderat artiklar som är max tio år gamla. Det finns ingen svensk forskning direkt relaterat till våra frågeställningar som lyfter svenska hovrättens syn på föräldraskap. Svensk forskning tenderar att utgå från genusteorier som delar upp föräldraskapet utifrån moderskap och faderskap. Då vi använder föräldraskap utan denna distinktion exkluderas svensk forskning i studien. Uppsatsen lyfter istället internationell forskning om generella attityder i samhället kring hur en god förälder ska vara.

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning som relateras till uppsatsens syfte kring vad som är en god förälder. I första avsnittet lyfts generella attityder kring föräldraskap och i andra avsnittet lyfts föräldrars förväntningar på varandra.

3.1 Generella förväntningar i samhället på vad som är en god förälder

3.1.1 Lämplig förälder

Författarna Purewal & Van den akker (2007) har i sin studie visat på olika individers förväntningar på föräldraskap och hur den sociala kontexten påverkar synen på vad som är en god förälder.

Respondenterna i studien ifrågasätter de diskurserna som sätter krav på att föräldrar ska leva upp till ideal samtidigt som de uttrycker att delar av diskurserna är normer de själva önskar leva upp till. Exempelvis beskriver respondenterna att det är viktigt att vara förberedda inför föräldraskapet för att kunna leva upp till kraven av vad som är en god förälder. För att vara förberedd krävs det enligt respondenterna att de är mentalt förberedda, kan tillgodose barnets behov av ett tryggt hem, har en stabil omgivning samt möjligheten att stötta barnet känslomässigt och ekonomiskt (ibid.). Purewal & Van den akker (2007) menar att föräldrarna samtidigt som de har skyldigheter gentemot barnet också har krav på varandra. Slutsats av deras studie visar på att det finns en samhällssyn på att föräldraskapet ska vara osjälviskt. Föräldrar ska sätta sin egen lycka och vilja efter sitt barns för att leva upp till förväntningarna av vad som är en god förälder (ibid.).

Andenæs och Sjøhelle Jevne (2015) beskriver hur Norges lagstiftning ser på det goda föräldraskapet. Enligt deras lagstiftning har både föräldrar som lever ihop och separerade föräldrar som bibehåller gemensam vårdnad samma krav på att tillgodose barnets grundläggande omsorg. Separerade föräldrar ska fortsätta att vara delaktiga i barnets liv, stödja barnets kontakt med den andre föräldern, samarbeta och kommunicera med varandra samt agera utefter barnets bästa (ibid.).

3.2 Föräldrars förväntningar på varandra

3.2.1 Tillit till den andra föräldern

Cook (2012) beskriver att de flesta sätter krav på föräldraskapet genom att utgå från barnets bästa, men att det finns fler krav att ta hänsyn till. Han beskriver att en stor del av föräldraskapet består av kraven mellan föräldrarna och deras förutsättningar för att få föräldraskapet att fungera. Dessa grundar sig inte alltid i att se till barnets bästa utan snarare i att se till den andra förälderns intresse och ha förmåga att lita på att den föräldern lever upp till kraven (ibid.).

Cook (2012) belyser att föräldrar anser att en viktig del av föräldraskapet är att de delar samma intentioner gällande ansvaret om barnet. Skyldigheter i ett delat föräldraskap bygger på en kombination av en försäkran att de kommer att leva upp till varandras förväntningar, de gemensamt sätta målen samt den fria viljan att välja med vem man delar föräldraskapet med. När två föräldrar misslyckas med att dela ansvaret kan compensation bli nödvändigt. Om en förälder kan förlita på den andra resulterar detta i en försäkning för framtiden och båda föräldrarna kan göra upp planer.

Värdet på denna försäkring skapar förutsättningar för överenskommelser, trots att föräldrarnas sitter i beroendeställning till varandra (ibid.).

3.2.2 Kompensera och kompromissa

Cook (2012) skriver att föräldrar anser att föräldraskapet kräver komparationer och kompromisser. De ska kunna sätta gemensamma mål och leva upp till varandras förväntningar för att kunna lita på varandra. Föräldraskapet sätter den fria viljan på sin spets då man ska se till familjens bästa samtidigt som det kan gå emot sin egen vilja. När föräldrar bestämmer sig för att dela på ansvaret delar man också på målen. Om en eller båda föräldrarna bestämmer sig för att dra tillbaka sitt ansvar saknas det rätt förutsättningar. Då föräldrarna utsatt varandra för skada genom att misslyckas med ett gemensamt föräldraskap kräver föräldrarna komparation av varandra (ibid.).

Cook (2012) ifrågasätter möjligheterna för föräldrarna att avsäga sig ansvaret för barnet, och att en stor del av ansvaret innebär att kompromissa med den andra föräldern. Om föräldrarna tagit gemensamt ansvar för att skapa barnet tillsammans, ska de också fortsätta att ta gemensamt ansvar för barnet efter separationen. Cook beskriver att en stor förväntning hos föräldrar som separerat är att den andra föräldern ska vara en del av föräldraskapet i egen person. Detta innebär att den andre förälderns ansvar inte huvudsakligen ska bestå av att hjälpa till materiellt eller med andra människor som medel. Exempelvis genom att låta farmor ta hand om barnet på sina umgängestider eller hämta och lämna från förskolan. Här blir föräldraskapet delat med andra än den andra föräldern. Detta visar på hur komplext föräldraskapet är då båda har skyldigheter, förväntningar och ansvar för att leva upp till den andra förälderns förväntningar (ibid.).

3.2.3 Nära och god kontakt med den andra föräldern

Andenæs och Sjøhelle Jevne (2015) beskriver separerade föräldrars syn på varandras föräldraskap i konfliktfyllda vårdnadstvister. Författarna urskiljer två ”typer” av föräldrar: De oroliga föräldrarna och de anklagande föräldrarna. De oroliga föräldrarna i studien hade en låg tilltro till den andre partens föräldraförmåga. Dessa föräldrar är bekymrade för att barnet eventuellt upplever missförhållanden i den andres hushåll. För att säkerhetsställa att kvaliteten i omsorgen är lika bra som hos de oroliga föräldrarna ville dessa veta vad som pågår när barnet är hos den andre. De oroliga föräldrarna ville ha regelbunden kontakt med barnet när den var hos den andre och de ville kommunicera om allt med den andre föräldern om saker som rör det gemensamma barnet. De

ifrågasatte de anklagade föräldrarnas lämplighet som föräldrar både utifrån dess föräldraförmåga och dess ovilja att ha kommunikation samt att barnet inte fick ha kontakt med den orolige föräldern när barnet var hos den anklagade (ibid.).

Andenæs och Sjøhelle Jevne (2015) skriver att de anklagade föräldrarna önskade ett mer självständigt föräldraskap där de inte behövde kommunicera/informera om allt. De tyckte att deras föräldraskap är tillräckligt då de i studien uttryckte att de exempelvis hjälpte till med läxor, skötte hushållet och älskade sina barn. De tyckte att de oroliga föräldrarna var för överbeskyddande, klängiga och för kontrollerande. De uttryckte också en oro för att den orolige föräldern manipulerade barnen till att tro att den anklagade föräldern fortfarande var våldsam/missbrukade och att detta skulle försämra hans relation med barnet. Detta gjorde att de ifrågasatte de oroliga föräldrarnas lämplighet som förälder (ibid.).

4. Teori

De teoretiska utgångspunkterna i denna uppsats är socialkonstruktivism (Wenneberg, 2001) och kritisk diskursanalys (Winter Jörgensen & Phillips, 2000). Dessa teorier har valts för att urskilja diskurserna i hovrättens argumentation kring vårdnad. Den kritiska diskursanalysen genomförs med hjälp av begreppen normalitet och avvikelse. En beskrivning av normalitet görs utifrån Foucaults (1974) begrepp *den disciplinära makten* och *den normaliserande sanktionen*. En beskrivning av avvikelse görs genom Hiltes (1996) begrepp om *avvikelse*.

4.1 Socialkonstruktivism

Wenneberg (2001) beskriver socialkonstruktivism som en teori vars syfte är att studera den sociala verklighet vi lever i. Socialkonstruktivism ifrågasätter synsättet att vår sociala verklighet är bestämd av naturen. Wenneberg lyfter grundlagen som ett exempel på en social konstruktion. Dess innehåll har medvetet skapats av människor och är på så vis en produkt av en rad sociala processer. Istället för att se den sociala verklighet vi lever i som naturlig ser socialkonstruktivister den som en konstruktion som formas via sociala processer och via språkbruk. De sociala processerna är sociala handlingar utförda av människor liksom språket är skapat av människor (ibid.).

Socialkonstruktivister menar att människor via språket i samspel med varandra konstruerar den verklighet vi lever i (Wenneberg, 2001). När en socialkonstruktivist ska förklara sociala fenomen

skulle denne säga att den syn samhället har på ett fenomen är en produkt skapad av människor. Detta reproduceras i samhället genom ord och begrepp (ibid.). Socialkonstruktivism är som perspektiv lämpligt för denna studie om man intar utgångspunkten att vad som är ett gott föräldraskap är konstruerad av samhället och att denna sociala konstruktion får konsekvenser för de föräldrar som inte uppfyller normen. En förälder som inte lever upp till hovrättens förväntningar på dess föräldraskap kan förlora vårdnaden om sitt barn.

Wennerberg (2001) skriver att socialkonstruktivism ger forskare ett nytt sätt att se på världen. Det är dock också det som är problematiskt med perspektivet: Är ingenting naturligt? Är allt socialt konstruerat? När ska forskare sluta dekonstruera det naturliga? Dessa problem kan vara bra att ha i åtanke när forskare använder sig av detta perspektiv (ibid.).

4.2 Diskursanalys

Winter Jörgensen och Phillips (2000) beskriver diskursanalys utifrån en socialkonstruktivistiskt utgångspunkt. Diskursanalys utgår från en språkfilosofi där språket ger människor tillträde till den sociala verkligheten. De analyserar språkbruket i texter. Diskursanalytiker vill se vilka mönster det finns i texter för att få en förståelse för vilka diskursiva föreställningar dessa mönster kan skapa och vilken påverkan dessa har på omvärlden (ibid.).

4.2.1 Kritisk diskursanalys

Winter Jörgensen och Phillips (2000) utgår ifrån Faircloughs modell när de redogör för den kritiska diskursanalysen. Fairclough använder begreppet diskurs både som ett generellt språkbruk och som en social praktik. Diskursen är en social praktik genom att den både påverkar och påverkas av den sociala världen. På så vis både formar och formas diskursen av omvärlden. Winter Jörgensen och Phillips lyfter att Fairclough i sin modell vill få en djupare förståelse för relationen mellan texter och samhället (ibid.).

Winter Jörgensen och Phillips (2000) lyfter Faircloughs kritik av att endast analysera texten vid en diskursanalys. Han menar att det är önskvärt att använda ett tvärvetenskapligt perspektiv och utgå både från en textanalys och en social analys i form av makrosociologisk tradition. Den makrosociologiska traditionen bygger på tanken att sociala praktiker bildas via sociala strukturer och maktrelationer. Fairclough menar att den kritiska diskursanalysen påverkas av ideologiska

effekter och inte är politiskt neutral. Den kritiska diskursanalysen vill belysa och påvisa hur diskursiva praktiker skapar och återskapar ojämlika maktförhållanden och på så vis bidrar till en social förändring (ibid.). Vi kommer att återkomma med en mer utförlig beskrivning av hur kritisk diskursanalys har använts i analysmetoden i metodavsnittet.

4.3 Normalitet och avvikelse

Den kritiska diskursanalysen kommer att kombineras med begreppen normalitet och avvikelse. I detta avsnitt redogörs normalitet utifrån Foucaults (1975) begrepp om *den disciplinära makten* och *de normaliserade sanktionerna*. Efter det kommer en redogörelse av Hiltes (1996) begrepp om avvikelse för att påvisa hur samhället upprätthåller den sociala ordningen genom att producera avvikare.

4.3.1 Normalitet

4.3.1.1 Den disciplinära makten

Foucault (1974) beskriver att samhället under 1700-talet upptäckte att det kunde använda den mänskliga kroppen som ett objekt att projicera makt på. Det bildades nya disciplinära tekniker och metoder som tvingade människor att foga sig. Dessa tekniker bestod av tvång, förbud och förpliktelser som bearbetar människan och påverkar dess beteenden. Dessa disciplinära tekniker blev ett sätt att vidmakthålla kontrollen över människors handlingar. Foucault liknar människan vid en maskin som samhället kunde manipulera, kontrollera, forma och dressera till att lyda. Detta blev ett politiskt maktmedel som tvingar in människor i olika mönster och gör dem till fogliga människokroppar. Det återfinns i olika institutioner. En sådan institution är exempelvis militären, där soldater får lära sig hur de ska agera och uppföra sig. Foucault beskriver dessa disciplinära praktiker som ett resultat av en mängd olika processer av olika ursprung som sammanfaller och gav upphov till en ny metod: En disciplinär makt praktik (ibid.).

4.3.1.2 Den normaliserande sanktionen

Foucault (1974) beskriver att en metod som finns inom de disciplinära institutionerna för att utöva kontroll över människor är den normaliserande sanktionen. Denna metod har som funktion att

minska avvikelser från den sociala ordningen. Detta görs via en inbyggd straffmekanism som har sina egna regler och straffnormer. Detta straffsystem berättar vad som är accepterat och inte accepterat. Det definierar vad som är normalt. De människor som inte når upp till idealen och kraven gör fel och straffas. Den delar upp och utvärderar människor utifrån deras förmåga, samhällets regler och de ideal som finns. Om du inte uppnår det hamnar du utanför och straffas. Disciplin konstruerar och kontrollerar på så vis individen genom normaliserade sanktioner (ibid.).

4.3.2 Avvikelse

Hilte (1996) beskriver att avvikelse kan ses som ett sätt för gruppen att förtydliga kulturella gränser. Avvikelse blir därmed ett sätt för samhället att upprätthålla stabila institutioner. Exempel på en sådan institution är det juridiska systemet. Vissa sociala handlingar beskrivs som avvikande för att vidmakthålla den sociala ordningen. På detta vis ligger det i samhällets intresse att producera avvikare för att kunna behålla den ordning som samhället vilar på (ibid.).

Enligt Hilte (1996) är samhället ett komplext socialt system som delar in människor i två grupper: De som är innanför och de som är utanför. För samhället är det av vikt att det finns mekanismer i systemet som garanterar att det överenskomna fortsätter att gälla. Genom att sätta gränser för vad som är kulturellt och moraliskt accepterat eller inte tillförsäkrar samhället det sociala systemets överlevnad. För att ytterligare garantera att systemet efterföljs finns det ett socialt kontrollsystem som övervakar att medlemmarna i det sociala systemet inte överträder gränserna för vad som är accepterat. De agerar också ifall en överträdelse av gränsen görs. Om vi utgår ifrån det juridiska systemet kan exempel på detta vara lagen och domstolar. I samspelet mellan avvikare och de som övervakar definierar samhället det normala och det icke-normala. Här påvisar samhället hur mycket avvikelse som är accepterat för att upprätthålla den sociala ordningen (ibid.).

5. Metod och metodologiska överväganden

I detta avsnitt motiveras och presenteras studiens val av metod. Inledningsvis redogörs för forskningsansatsen och valet av material. Efter detta lyfts urval, genomförande, tillförlitlighet samt metodens förtjänster och begränsningar. Vidare följer en presentation av analysmetoden som bygger på Faircloughs tredimensionella modell (Winter Jörgensen och Philips (2000)).

Avslutningsvis beskrivs författarnas förståelse, arbetsfördelning av studiens uppbyggnad och studiens etiska överväganden.

5.1 Forskningsansats

Denna studie har genomförts med en kvalitativ metod. Genom att använda en kvalitativ ansats skapas möjligheten att få en fördjupad och nyanserad beskrivning av hovrättens argumentation. Bryman (2011) beskriver kvalitativ forskning som en forskning där fokus läggs på individers perspektiv och beteenden i sociala relationer. Det är individernas uppfattningar som är betydelsefulla istället för att generalisera populationen så som vid kvantitativ forskning. Genom att använda sig av en kvalitativ metod läggs tonvikten på ord istället för kvantifiering. Metoden är tolkande, induktiv och konstruktionistisk (ibid.). Detta kommer väl till användning då hovrättens domar ska tolkas utifrån de argument som framförs.

5.1.1 Kvalitativ textanalys

I metoden har en kvalitativ textanalys gjorts. Den har som syfte att belysa ett samhällsvetenskapligt problem (Bergström & Boréus, 2012b). För att kunna säga något om vårt sätt att tänka och våra handlingar måste vi studera språket. Texter konstrueras överallt och är resultatet av vad människor vill förmedla till varandra. När man läser dem och refererar till dem får de konsekvenser för vad människor tänker och vad dem gör. Normer för vad man får och inte får göra i relationer är ett exempel. För att illustrera betydelsen av olika texter lyfter Bergström och Boréus upp konstruktionen av lagstiftning som exempel. Det är också av vikt att analysera den eventuella maktutövningen som finns (ibid.).

Bergström och Boréus (2012a) förklarar att en textanalys generella betydelse är att identifiera och undersöka dess komponenter. Metoden innebär möjligheter att urskilja och undersöka delar av texter samt olika handlingar som kan kopplas till dessa.

5.1.2 Den kritiska diskursanalysen

Studiens metod bygger också på en kritisk diskursanalys med en socialkonstruktionistisk ansats. Bergström och Boréus (2012c) beskriver att en kritisk diskursanalys bör urskiljas som en egen inriktning inom diskurs eftersom den i större utsträckning använder sig av språkliga analysredskap för att kartlägga underförstådd information. Detta stämmer väl överens med studiens syfte att undersöka den svenska hovrättens diskurser kring vad som är en god förälder. Genom att använda en kvalitativ metod i samverkan med den kritiska diskursanalys och en socialkonstruktionistisk

ansats skapas grundantagandet att det inte finns någon objektiv sanning. Syftet med valet av metod och ansats är att rikta fokus på idén om subjektiva uppfattningar av verkligheten (Bergström & Boréus, 2012c).

5.2 Material och urval

5.2.1 Domarna

Samtliga domar har hämtats genom sökmotorerna Karnov och Zeteo. Domarna valdes utifrån studiens urvalskriterier. En dom börjar med en översyn om vilka som är parter i målet.

Överklagandets avgörande samt domslut. Efter det följer parternas yrkanden samt hovrättens domskäl. I studien har textanalysen gjorts på 20 hovrättsdomar. Tio domar för gemensam vårdnad och tio domar för ensam vårdnad. I en del hovrättsdomar hänvisar hovrätten till TRs domskäl vid de tillfällena har även TRs domar använts. De delar som använts och tolkats i själva domarna är enbart domskälen som beskriver hovrättens argument till beslut.

5.2.2 Urval

Domarna har inhämtats utifrån ett målstyrt urval. Det vill säga ett icke-sannolikhetsurval där vi själva utan slump valt ut vår empiri. Bryman (2011) belyser att fördelarna med ett målstyrt urval är att empirin som forskaren samlar in kommer att ge mer till analysen utifrån studiens syfte och frågeställningar. Genom att studien använder ett målstyrt urval har domarna kunnat väljas utifrån att de besvarar studiens frågeställningar. Detta har förenklat insamlandet av empirin då författarna haft krav på vad domarna ska innehålla och inte innehålla. Urvalskriterierna för domarna har bestått av:

- Ingen av föräldrarna anses vara olämpliga föräldrar utifrån föräldraförmågan
- Boendefrågan ska inte vara avgörande när hovrätten fattas beslut
- Tio domar med gemensam vårdnad och tio domar med ensam vårdnad plus fem TR-domar då hovrätten hänvisat till TR

5.2.3 Avgränsningar i urvalet

Studien utgår och bygger huvudsakligen på domskäl från hovrätten. Detta på grund av att hovrätten är den instans som tar de avgörande besluten i de tvisterna som använts i studien. Det är svårt att

överklaga vårdnadstvister till högsta domstolen då HD inte tar upp alla mål (Högsta Domstolen, 2017).

Bergström och Boréus (2012a) belyser vikten av att man redan i tidigt skede måste avgränsa materialet och välja vilka delar av textmaterialet som ska undersökas och analyseras. Denna studie fokuserar på vårdnadsfrågor. Den kommer inte att inkludera umgänge och boendefrågor. I studien har fokus lagt på vårdnad för att vi har uppfattningen att vårdnaden är den största och mest avgörande frågan i en vårdnadstvist. Om en förälder blir av med boendet kan det vara tufft men att inte få vara med och påverka frågor som rör sitt barn kan vi tänka oss är ännu värre.

Studien lägger inget fokus på föräldrarnas sexualitet, kön eller på om föräldrarna är adoptivföräldrar. Då ambitionen med studien inte är att se närmare på ett specifikt geografiskt område och inte heller att jämföra områden med varandra så bygger studien på domar inhämtade från olika hovrätter runt om i Sverige.

5.3 Studiens tillförlitlighet

Billquist & Johnsson (2007) skriver i sin artikel begränsningarna med att använda dokument i forskning. De betonar vikten av att forskare måste ta i beaktande att dokumenten inte tagits fram i forskningssyfte från början.

Billquist & Johnsson (2007) nämner fyra kriterier som bör beaktas om man väljer att använda dokument som forskningsmaterial. Dessa kriterier är tillförlitlighet, trovärdighet, representativitet samt mening (ibid.). Då domarna är skapade och godkända av hovrätt respektive tingsrätt och bygger på tidigare prejudikat från högsta domstolen anses tillförlitligheten och trovärdighet som hög. En annan stor del som förstärker tillförlitligheten i studien är att den bygger på offentliga dokument. Detta innebär att läsare lättare kan få tillgång att granska studien och dess metod. Då syftet med en kvalitativ metod inte är att generalisera resultatet föreligger därför en ytterst liten betydelse av att informationen i domarna är av absolut sanning. Då ansatsen i studien bygger på att diskurserna ses som sociala konstruktioner går det hand i hand med att kvalitativa studier syftar till att söka en fördjupad förståelse av verkligheten (Bryman, 2014). Domarna är representativa på så sätt att de är uppbyggda på samma sätt. Det är dock viktigt att understryka att syftet med studien inte är generalisera utan att tolka verkligheten vilket resulterar i att det representativa kriteriet inte

är av stor vikt. Domarna visar på en stor meningsfullhet då dessa beslut påverkar på flera nivåer och i flera instanser. De går givetvis att överklaga domarna men när de vinner laga kraft har de en stor påverkan på föräldrar och barn.

5.4 Metodens förtjänster och begränsningar

I detta avsnitt presenteras metoden förtjänster och begränsningar samt författarnas förförståelse.

5.4.1 Förtjänster

Bryman (2014) tar upp att fördelarna med kvalitativa analyser inte styrs av regler i samma utsträckning som kvantitativa metoder och att kvalitativ data brukar resultera i stora informationsmängder. Bergström och Boréus (2012a) beskriver att det är omöjligt att tolka vissa delar av texterna utan viss förförståelse. Vår utbildning, vårt språk, vårt sociala sammanhang och människorna i samhället påverkar vår uppfattning av världen och därmed vår förståelse av texten (ibid.). I denna studie är författarnas förförståelse begränsad och ser olika ut. Förförståelsen kommer från tre år på socionomprogrammet och framför allt den juridik som inkluderats. Genom kännedom av FB och delar av de normer som finns i samhället tillsammans med ny kunskap under studiens gång har författarna kunnat tolka dess data.

5.4.2 Begränsningar

En begränsning med en textsanalys enligt Bergström & Boréus (2012a) är att den tenderar att visa på uttalanden snarare än det uttalade. Detta innebär att man kodar det som finns men går miste om det som går att tolka "mellan raderna".

En vanlig kritik mot kritisk diskursanalys rör problematik kring kodningen och att dessa inte använder angreppssättet "tematisk analys" (Bergström och Boréus, 2012c). En "tematisk analys" är en analys som bygger på tydlig bakgrund utifrån tydliga tekniker, vilket inte är samma kodning förfarande som används vid kritisk diskursanalys. Problemet som kan uppstå är därför att kontexten kan gå förlorad i studiens material eftersom man plockar ut textstycken från sitt sammanhang (ibid.).

(Bergström och Boréus, 2012a) belyser att datakällor inte nödvändigtvis innebär att textanalysen är mindre tidskrävande och resulterar i en lättare analysering bara för att de "finns där ute". Dessa

dokument har inte skapats för att forskare bett om det och tvärtom kan det istället skapa en utdragen process full av frustration då det krävs skicklighet för att tolka innehållet och dess betydelse (ibid.).

5.5 Analyismetod

I detta avsnitt presenteras analysmetoden som är Winter Jörgensen och Phillips (2000) beskrivning av den kritiska diskursanalysen. De utgår från Faircloughs tredimensionella modell. I denna modell kombinerar studien den kritiska diskursanalysen med Foucaults (1974) begrepp kring normalitet och Hiltes (1996) begrepp avvikelse. Avslutningsvis redogörs det för hur domarna har kodats.

5.5.1 Kritisk diskursanalys

Winter Jörgensen och Philips (2000) skriver att Faircloughs kritiska diskursanalys utgår från en socialkonstruktionistisk utgångspunkt. Faircloughs tredimensionella modell skiljer den diskursiva praktiken, texten och den sociala praktiken från varandra och analyserar de var och en för sig. Detta för att se hur texten är skapad och hur den används. För att analysera texten räcker det inte enbart att ifrågasätta språkbruket utan det krävs kompletterande teori för att kunna koppla texten till den sociala praktiken. Detta då en "vanlig" textanalys inte belyser sambandet mellan texten och strukturerna i samhället (ibid.). För att koppla texten till den sociala praktiken har författarna använt sig av Foucaults (1974) tolkning av normalitet och Hiltes (1996) begrepp avvikelse i analysen av resultatet.

En kritisk diskursanalys som metod möjliggör en socialkonstruktionistiskt antydan att föräldrar och deras föräldraförhållanden kan konstrueras och ges uttryck åt genom språket. På så sätt kan författarna till studien tolka hovrättens argument för vilka normer som finns kring att vara en god förälder.

5.5.1.1 Analysbegrepp

När man vill analysera den diskursiva praktiken använder Fairclough sig av begreppet intertextualitet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Intertextualitet synliggör uppbyggnaden av texten och hur innehållet har omvandlas från en text till en annan. På så sätt kan författarna skapa hypoteser om vad det är som får samma typer av texter att underkasta sig varandra. Begreppet är relevant för studien då hovrätterna ofta hänvisar till andra texter som återfinns i tingsrättens beslut samt prejudikat från högsta domstolen. Om man identifierar vilka diskurser texterna bygger på och hur texterna intertextuellt bygger på andra texter kan man genom Faircloughs teori se om det finns

en hög interdiskursivitet eller en låg. Interdiskursivitet beskriver olika diskurser som råder inom den diskurs som analyseras. Flera olika diskurser inom en diskurs kan visa på förändringar i samhällsprocesser, medan få diskurser kan vara ett bevis på ett vidmakthållande av sociala strukturer (ibid.).

Fairclough presenterar flera olika redskap för att analysera texten, men en viktig del för att underbygga sina tolkningar av olika påståenden är att analysera modaliteten (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Modalitet handlar om hur starkt något uttalas för att tolkningen ska framträda så objektiv som möjligt. Detta mäter författarna genom graden av affinitet. En hög affinitet tyder på att uttalandet är sant, medan låg affinitet tyder på att det inte behöver vara sanning (ibid.). Exempel på detta kan vara om hovrätten skulle uttrycka ”Samtidigt tyder det mesta på att det skulle kunna vara så att..”, detta visar på en låg affinitet. I jämförelse med om hovrätten skriver ”det är inga tvivel om att detta tyder på att...” som har en hög affinitet.

Winther Jørgensen & Phillips (2000) tar upp Faircloughs begrepp transivitet som ytterligare en del som ingår när texten analyseras. Transivitet analyserar frånvaron och förekomsten av ord med subjekt och objekt. Detta innebär att det är viktigt att kartlägga utelämnande information (ibid.). Exempelvis ” igår blev det ingen huvudförhandling i hovrätten”. I den meningen saknas information om vem som ställde in huvudförhandlingen och varför. Detta kan göra att författarna missar att lägga vikt på processerna som ledde fram till informationen, då man tar det som något naturligt, något som ”bara hände”.

Den sociala praktiken analyseras utifrån den diskursiva praktiken och texten (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Det är i analysen av förhållandena mellan diskursiv praktik och den sociala praktiken som de sista analytiska resultaten och konklusionerna skapas och hittas. Här kan studien närma sig frågor om utveckling och ideologiska konsekvenser. Delas den diskursiva praktiken diskursordningen så att det skapar social förändring? Eller omvandlas diskursordningen så att det skapar social förändring? Förstärker eller döljer diskursen ojämlika maktförhållanden i samhället eller ställer den maktförhållandena mot varandra? Frågor som vilka diskurser som ingår i den valda diskursen som ska analyseras eller hur dessa diskurser fördelas och regleras kan inte en kritisk

diskursanalys själv besvara utan det är här den kompletterande teorin kommer in (ibid.). Det är här författarna i denna studie har valt att utgå och komplettera analysen med Foucault (1974) tolkning av normalitet och Hiltes (1996) begrepp avvikelse.

5.5.2 Kodning av domarna

Under tiden domarna inhämtades kodades dem genom öppen färgkodning. Bryman (2014) beskriver hur man kan använda sig av en öppen kodning. Den beskrivs som en ”process som går ut på att bryta ner, studera, jämföra och kategorisera data”. Färgkodningen innehöll totalt fem kategorier; *lämplig, olämplig, samarbete, nära och god kontakt med den andra föräldern och risk för att barnet far illa*. Kodningen skedde först genom att färglägga texten enligt de olika kategorierna. Detta lades sedan in i ett Excel-dokument. Då det gjorde det lätt att jämföra domstolarnas argumentationer med varandra. Detta innebar också att studiens båda författare läste igenom materialet flertalet gånger igen.

5.6 Arbetsfördelning

Studien har upprättats av två författare och vissa avsnitt har därför fördelats. En författare har skrivit problemformulering, delar av bakgrund, delar av tidigare forskning, teorin, delar av analysen samt delar av den avslutande diskussionen. Den andra författaren har skrivit delar av bakgrunden, delar av tidigare forskning, metoden, delar av analysen samt delar av den avslutande diskussionen. Uppdelningen har skett i både form av att läsa litteratur, inhämta tidigare forskning samt att skriva olika delar av varje avsnitt. Domarna har valts ut gemensamt och analys och avslutande diskussion är skrivna av båda författarna. Samtliga avsnitt som har delats upp har senare reviderats av båda författarna tillsammans.

5.7 Etiska överväganden

Hänsyn har tagit till fyra forskningsetiska principerna gällande informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet innebär att vi ska informera deltagarna i studien om att vi använder deras uppgifter. Samtyckeskravet innebär att forskare ska få samtycke från deltagaren att medverka i uppsatsen. Konfidentialitetskravet innebär att personliga uppgifter om deltagarna i uppsatsen ska skyddas. Nyttjandekravet innebär att insamlat material enbart ska användas i forskningsändamål (ibid.).

Samtyckeskravet och informationskravet har övervägts av författarna till uppsatsen men då domarna är offentliga dokument och därmed tillgängliga för alla är det inte krav att be om samtycke eller informera de berörda personerna i domarna. Det skulle kunna bli ännu mer känsligt om vi tog direkt kontakt med familjerna domarna avser. Däremot är det av vikt att inse att trots att studien inte innefattar en direkt kontakt med människor så kommer det att finnas en indirekt kontakt i och med att studien tar del av material som är skrivet av människor om människor. Författarna till den aktuella studien kommer att hämta, studera och analysera domar som i allra högsta grad påverkar människors liv.

Författarna till denna studie kommer få ta del av känsliga uppgifter och detaljer som rör familjer och individer. Studien kommer därmed att utgå ifrån konfidentialitetskravet när domarna behandlas, för att värna om familjens integritet. I resultatet kommer författarna att inte skriva ut namn och geografiskt område, men då domarna kommer redovisas i referenslistan blir det lätt för läsaren att hitta dessa uppgifter ändå. Det blir därför oundvikligt för författarna att inte sprida vidare information om dessa människor. Det är ett etiskt dilemma som är centralt att ha med sig. Det är därför viktigt att väga studiens nytta mot att skydda personernas uppgifter. Frågeställningarna är utformade för att undersöka domstolarna, och inte personerna i domarna. Inga värderingar läggs in avseende personerna i studien. Studien fokus kommer att ligga på rättens argument. Författarna ser rättsväsendet som en institution som besitter makt och det är viktigt att synliggöra dess normer och diskurser och ojämlika maktförhållanden. Därför väger studiens nytta över den etiska problematiken som kan innebära att använda sig av offentliga domar.

Författarna har utgått ifrån nyttjandekravet då domarna enbart kommer att användas i forskningssyfte och inte för eget nöjes skull.

6. Resultat

I tolkningen av hovrättens argumentation kunde författarna urskilja följande argument för gemensam vårdnad: lämplig, samarbete, nära och god kontakt med den andre föräldern och risk för att barnet far illa. Författarna hittade dessa argument för ensam vårdnad: lämplig, olämplig, samarbete, nära och kontakt med den andra föräldern och risk för att barnet far illa. I detta avsnitt presenteras först hovrättens argument för gemensam mer ingående och sedan deras argument för

ensam vårdnad. Avslutningsvis görs en jämförelse mellan hovrättens argumentation för gemensam respektive ensam vårdnad. Koppling görs i alla delar till tidigare forskning samt analyseras utifrån teoretiska begreppen.

6.1 Argument för gemensam vårdnad

I detta avsnitt kommer hovrättens argument för gemensam vårdnad att lyftas utifrån fyra argument: lämplig vårdnadshavare, förutsättning för samarbete, nära och god kontakt med den andre föräldern och utebliven risk för att barnet far illa. Koppling görs till tidigare forskning. Analysen genomförs med en socialkonstruktivistisk utgångspunkt. De teoretiska begreppen som används är Faircloughs begrepp modalitet och hög respektive låg affinitet för att analysera språket i texten (Winter Jørgensen & Phillips, 2000) För att knyta an till den sociala praktiken Foucault (1974) tolkning av normalitet och Hiltes (1996) begrepp avvikelse.

6.1.1 Lämplig vårdnadshavare

Ett mönster vi kan se i domarna är att lämplig vårdnadshavare används utifrån en bedömning av föräldrarnas riskfyllda beteenden. Ex. på detta görs i hovrättens dom med målnummer **T5852-12**. I denna dom hänvisar hovrätten till TRs dom med målnummer **T2471-11**. TR har fått in att parterna anklagat varandra för att ha ett riskfyllt beteende mot barnen så som att en av föräldrarna ska kidnappa med sig barnet utomlands. TR finner däremot inte att några risker existerar och skriver:

”Vid de bedömningar som ska göras i riskhänseende finner TR att såväl mamma som pappa är lämplig som vårdnadshavare (ibid.).”

Ett annat mönster vi kan se är att en förälder i hovrättens ögon kan anses vara en lämplig vårdnadshavare även om den inte har någon kontakt med barnet vid tiden för vårdnadstvisten. Hovrätten lyfter i domen med målnummer **T4184-13** att pappans inställning i målet visat att han är villig att ta det ansvar som det innebär att ha vårdnaden om barnen. De skriver:

“Av utredning framgår dock att pappan har skött sina åtaganden som vårdnadshavare gentemot skola, sjukvård och andra myndigheter på ett fullgott sätt. Det har inte heller framkommit att han på något sätt försvårat barnens tillgång till vad de kan behöva i form av sjukvård m.m. Pappan har också huvudsakligen respekterat att barnen för närvarande inte vill ha kontakt med honom.”

Enligt hovrätten uppfyller pappan kraven för en lämplig vårdnadshavare då han varit delaktig i de beslut som rör barnet och respekterat att barnen inte vill ha kontakt med honom. Förväntningen på att föräldrar ska vara delaktiga i barnets liv återfinns bland annat i Norges lagstiftning (Andenæs och Sjøhelle Jevne, 2015). Cook (2012) skriver också att brittiska föräldrar har förväntningar på varandra att båda ska vara delaktiga i barnets liv och inte låta någon annan ta hand om barnet. Detta är med andra ord inte bara ett krav i svenska hovrätten utan återfinns internationellt i lagstiftning och generellt i samhället.

6.1.2 Samarbete mellan föräldrarna

Mönster vi kan se när hovrätten lyfter samarbete i domarna för gemensam vårdnad är att de gör en samlad bedömning av hur mycket och i vilka frågor föräldrarna lyckats samarbeta. De bedömer också ifall det finns förutsättningar för samarbete på lång sikt. Finner hovrätten att parterna har enats eller att det finns förutsättningar för samarbete i framtiden dömer de till gemensam vårdnad.

I hovrättens dom med målnummer **T227-17** lyfter hovrätten att parterna inte lyckats komma överens om synen på framförhållning inför umgängen. Däremot skriver hovrätten att parterna varit eniga om barnets uppfostran, mående, skolval eller andra angelägenheter av formell karaktär.

Hovrätten skriver:

“Sedan tingsrättens dom i mars 2017 har föräldrar t.ex. enats om påskumgänge, sommarumgänge, genomfört ett upptrappat helgumgänge, inlett ett växelvis boende samt samarbetat kring barnens specifika svårigheter och problem...bedömer hovrätten att samarbetssvårigheterna inte är så svåra att ensam vårdnad för någon av föräldrarna skulle leda till en bättre situation för barnen.”

Hovrätten argumenterar för att föräldrarna har kunnat samarbeta kring viktiga frågor och umgänge visar att det därmed finns goda förutsättningar för att samarbetet kan fortsätta i framtiden. Att föräldrarna lyckats samarbeta kring umgänget används i många domar som ett argument för att den gemensamma vårdnaden ska bestå. Detta kan också urskiljas i hovrättens dom med målnummer **T3083-12** där hovrätten dömer till gemensam vårdnad trots att umgänget är det enda parterna lyckats samarbeta kring:

”...Som det vidare framgått har mamma och pappa i praktiken kunnat få till stånd ett fungerande umgänge, trots de svårigheter som varit förknippat med umgänge (ibid.).”

Ett annat exempel lyfts i hovrättens dom med målnummer **T6-12**. Där har mamman haft ensam vårdnad kring barnen och pappa bor i Italien. Barnen har haft kontakt med pappan via Skype varje vecka och mamman har informerat pappan om saker som rör barnen. De har också fått till umgänge mellan pappan och barnen. På detta vis bedömer hovrätten att parterna har kunnat samarbeta. Hovrätten skriver:

“Av utredning i målet har därmed inte framkommit att pappas och mammas samarbetsproblem är eller vid gemensam vårdnad skulle komma att bli så svåra att gemensam vårdnad av den anledningen skulle vara uteslutet. Hovrätten finner istället att det i framtiden finns förutsättningar för en tillfredsställande samverka mellan föräldrarna i frågorna som rör barnen” (ibid.).

Liknande argument återfinns i hovrättens dom med målnummer **T5099-12**. Där argumenterar hovrätten för att den gemensamma vårdnaden kan bestå då parterna har lyckats samarbeta kring deras äldre barn. Hovrätten uttrycker:

“...parterna har allt sedan separationen 2015 haft gemensam vårdnad om deras något äldre gemensamme son. Detta talar med betydande styrka mot att parternas samarbets-svårigheter skulle vara så allvarliga att de nu inte kan ha gemensam vårdnad också om barnet (ibid.).”

Vilket samarbete som helst kan vara av betydande vikt för hovrätten. Oavsett hur lite eller mycket föräldrarna har enats. Om det bara är i en fråga som exempelvis umgänge eller om föräldrarna har lyckats samarbeta kring ett annat barn.

I tidigare nämnda citat från **T5099-12** kan en koppling göras till Faircloughs begrepp modalitet för att analysera hovrättens språkbruk (Winter Jörgensen & Phillips, 2000). När hovrätten skriver “Detta talar med betydande styrka mot...” är detta ett exempel på hög affinitet. Det ger läsaren en känsla av att hovrätten är säker i sin argumentation och att det som sägs är sanning. När hovrätten kombinerar detta påstående med exempel på hur föräldrarna samarbetat kan hovrättens argumentation för den gemensamma vårdnaden uppfattas som mer trovärdigt.

När en förälder inte uppfyller hovrättens ideal agerar hen utifrån Foucaults (1974) begrepp normalitet, inte på ett sätt som är accepterat. Föräldern utsätts då för den normaliserande sanktionen och straffas. Straffet blir att föräldern förlora vårdnaden av sitt barn. Utifrån Hiltes (1996) resonemang kring avvikelse blir den föräldern som vägrar samarbeta i hovrättens ögon en avvikare då de agerar på ett sätt som stör den sociala ordningen. Hovrätten agerar mot föräldern genom att ta bort vårdnaden. Föräldrar som agerar avvikande kan uppstå när föräldrarna har olika syn på samarbete. Detta återfinns i Andenæs och Sjøhelle Jevne (2015) artikel. Där beskriver de två ”urtyper” av föräldrar. Där förväntar sig den orolige föräldern mycket kontakt med den andre medan den anklagade förväntar sig ett självständigt föräldraskap (ibid.). Genom att föräldrarna i uppsatsens domar lever upp till hovrättens krav på samarbete får de behålla den gemensamma vårdnaden. Hovrättens argumentation kring samarbete blir på så vis en diskurs kring vad som är en god förälder.

6.1.3 Nära och god kontakt med den andre föräldern

Hovrätten använder sig av argumentet en nära och god kontakt med den andre föräldern som ett av flera argument för att stärka dess beslut kring gemensam vårdnad. Detta uttrycker hovrätten bland annat i sin dom med målnummer **T1436-16**:

”Det är emellertid svårt att se hur barnets tillvaro skulle förbättras eller att det skulle innebära några praktiska fördelar för barnet om pappa utesluts från vårdnaden om hen. Tvärtom anser hovrätten att det är bra för barnet om hennes pappa har insyn i hennes liv. Om pappa inte har en del i vårdnaden om barnet finns det en uppenbar risk för att han helt skulle uteslutas ur barnets liv, vilket skulle få negativa konsekvenser för henne på längre sikt.”

Även om barnet och den ena föräldern inte har en god kontakt idag anser hovrätten att det är fördelaktigt för barnet att ha kontakt med föräldern i framtiden. Detta blir på så vis också ett argument för att den gemensamma vårdnaden ska bestå. Denna argumentation hittas också i hovrättens dom med målnummer **T4557-12**:

“Mammans kontakt med barnet är redan nu begränsad och kan befaras bli ännu mindre om hon inte får ha del i vårdnaden om honom. Det vore inte bra för barnet.”

I hovrätten argument i domen med målnummer **T4184-13** bedömer hovrätten att det finns förutsättningar på lång sikt för barnet att ha en nära och god kontakt med den andra föräldern. Detta används i domskälet som ett argument för att den gemensamma vårdnaden ska bestå. Ett annat ex. är när hovrätten hänvisar till tingsrättens konsekvensbeskrivning i målnummer **T1340-12**. Där lyfts följande:

”Som skäl för gemensam vårdnad lyfter utredarna fram bl.a. att pappan får möjlighet att finnas med vid beslut gällande barnen och att han får möjlighet att följa, särskilt under den tid de inte har direktkontakt med honom, vilket sammantaget påverkar barnens möjlighet att bygga upp kontakten med honom igen.”

Även om en relation inte finns idag så bedömer hovrätten att chansen finns att det kommer att existera i framtiden och det vore bäst för barnet att ha kontakt med båda föräldrarna (ibid.).

Om barnet riskerar att förlora kontakten med den andre föräldern är detta ett argument för gemensam vårdnad. En förälder som är delaktig och har en god relation med barnet alternativt att förutsättningar för detta finns, är lämplig som vårdnadshavare. Om båda föräldrarna gör detta ska den gemensamma vårdnaden bestå ifall inget annat talar emot det. Delaktighet och att ha en god relation är något som inte enbart återfinns i svenska hovrättens argument. Cook (2012) lyfter även detta när han skriver att brittiska föräldrar har synen på att den andre föräldern ska vara delaktig i föräldrskapet för att vara en god förälder (ibid.).

Utifrån Foucaults (1974) resonemang kring normalitet agerar de på ett sätt som är accepterat och föräldrarna kan beskrivas som fogliga kroppar som agerar utefter den disciplinära makten. Genom detta formar hovrätten diskursen av vad en god förälder är.

6.1.4 Risk för att barnet far illa

När hovrätten definierar risker utgår de från att barnet eller någon i dess närhet riskeras att utsättas för övergrepp eller på annat sätt riskera att fara illa (ibid.). Övergreppen inbegriper våld eller sexuella övergrepp och andra sätt ett barn kan fara illa kan vara ifall en förälder har ett missbruk (ibid.) Parten som yrkar att våld/missbruk sker kan inte bara påstå att det hänt utan det måste bevisas. Det måste framkomma i utredning eller tidigare domar att våld/missbruk skett. I hovrättens dom med

målnummer **T6631-16** hänvisar de till TRs bedömning i domen med målnummer **T5012-15** när de fattar beslut:

”... som tingsrätten noterade ger utredningen i målet inte stöd för att pappan skulle ha några missbruksproblem och inte heller att han nu skulle använda anabola steroider. När det gäller de påståenden om aggressivitet som framförts finns visserligen en dom avseende skadegörelse under sommaren 2014 på en bil som pappan då lånat, men varken detta förhållande eller vad som i övrigt framkommit ger anledning att befara att pappa på grund av aggressivitet skulle vara olämplig som vårdnadshavare eller annars ha hand om barnet.”

Framtiden har också betydelse när hovrätten gör en riskbedömning. I hovrättens dom med målnummer **T267-16** yrkar mamman på ensam vårdnad då hon har en oro för pappans lämplighet då pappan haft ett missbruk. Hovrätten medger i domen att det finns en risk för att barnet kommer fara illa men skriver också:

”Pappan har förklarat att han har stor förståelse för att mammans oro men har framhållit att han tagit tag i sina alkoholproblem på allvar och sökt hjälp för detta. Han är nu nykter och har varit sedan 2014. Han har tillbakavisat alla påståenden om något annat. Hans arbete innebär mycket bilkörning vilket ytterligare understryker nödvändighet av nykterhet (ibid.).”

På detta vis menar hovrätten att risken för att barnet skulle fara illa av pappas tidigare alkoholmissbruk inte är tillräckligt hög. Hovrätten ser till pappans föräldraförmåga idag och i framtiden istället för att döma utifrån historiken. Mammans oro i domen kan liknas med Andenæs och Sjøhelle Jevne (2015) “urtyp” den orolige föräldern. Mamman verkar ha en låg tilltro till pappans föräldraförmåga och verkar vara bekymrad för att barnet eventuellt upplever missförhållanden. Mamman kan på så vis jämföras med den orolige föräldern då hon ifrågasätter pappans lämplighet på grund av misstanke om ett riskfyllt beteende.

Hovrätten argumenterar vidare för att den gemensamma vårdnaden ska bestå i **T267-16** och skriver så här om pappan:

“Det kan visserligen alltid finnas en risk för att en person med pappans bakgrund skulle kunna återfalla i missbruk, men med hänsyn till vad denne berättat och presenterat i

form av återopad utredning, är denna risk inte så påtaglig att han på denna grund är olämplig som vårdnadshavare för barnet.”

I detta citat kan en koppling göras till Faircloughs begrepp modalitet för att analysera hovrättens språkbruk (Winter Jörgensen & Phillips, 2000). När hovrätten skriver “Det kan visserligen alltid finnas en risk...” (T267-16) är detta ett ex. på låg affinitet. Ett mönster vi kan se är att det ofta framkommer påstående i texten med låg affinitet när hovrätten pratar om risk för att barnet far illa. Hovrätten medger att risken finns men att det saknas bevis.

Utifrån Hiltes (1996) resonemang kring avvikelse är föräldrarnas beteende inte längre avvikande då den agerar utifrån ett sätt som är kulturellt och socialt accepterat. Det finns ingen mening med att straffa den då den uppfyller det konstruerade idealet. Det kan tolkas som att föräldrarna uppfyller hovrättens diskurs kring vad som är en god förälder om hovrätten dömer till gemensam vårdnad.

6.2 Argument för ensam vårdnad

I detta avsnitt kommer hovrättens argument för ensam vårdnad att lyftas utifrån fyra argument: Lämplig utifrån föräldraförmåga men olämplig som ensam vårdnadshavare, samarbetssvårigheter, brister i förmågan att kunna tillgodose en nära och god kontakt med den andra föräldern samt risk för att barnet far illa. Analysen görs utifrån en socialkonstruktivistisk utgångspunkt. De teoretiska begreppen som används är Faircloughs begreppen modalitet, låg affinitet, hög affinitet och transivitet för att analysera språket i texten (Winter Jörgenson & Phillips, 2000) samt Foucaults (1974) tolkning av normalitet och Hiltes (1996) begrepp avvikelse för att knyta an till den sociala praktiken.

6.2.1 Lämplig utifrån föräldraförmåga men olämplig som ensam vårdnadshavare

För att förtydliga innehållet är det viktigt att klargöra skillnaderna på vad som är en olämplig förälder och en olämplig ensam vårdnadshavare. Studien bygger på domar där båda föräldrarna alltid ses som lämpliga föräldrar. Begreppet olämplig innebär i denna kontext att hovrätten finner att en lämplig förälder kan anses vara olämplig som ensam vårdnadshavare.

Lämplig förälder är ett begrepp som återfinns i alla domarna för ensam vårdnad. Exempel på detta lyfts i hovrättens dom med målnummer T489-16 där mamman förhindrat barnen att träffa sin pappa. Hovrätten i domen uttrycker sig så här:

”Det finns med denna bakgrund ingenting som tyder att mammans inställning till barnens behov av att ha kontakt med pappan kommer att ändras... det handlar om att aktivt verka för och bidra till kontakt med den andra föräldern... Mamman har inte levt upp till detta ansvar... Dessa omständigheter medför att det starkt ifrågasätts om mamman är lämplig som vårdnadshavare för barnen.”

Mamman ska efter anonyma orosanmälningar till socialtjänsten ha lämnat drogprover. Dessa vill hon inte visa hovrätten vilket skapar frågetecken kring hennes lämplighet. Dessa argument använder hovrätten för att påvisa att mamman är mindre lämplig som ensam vårdnadshavare än pappan (ibid.). Utifrån Foucaults (1974) tolkning av normalitet skapar hovrätten i deras argumentation en norm för vad föräldrar måste leva upp till för att bli klassificerade som lämpliga vårdnadshavare. Hovrätten konstruerar på så vis en bild av en god förälder. De som inte lever upp till detta ideal blir klassade som avvikare.

I hovrättsdomen med målnummer **T1221-13** har pappan dömts två gånger de senaste två åren för att ha misshandlat mamman. Det framkom också i utredningen att barnet varit närvarande vid båda tillfällena. Mamman uttrycker att hon vill ha så lite kontakt med pappan som möjligt och att kommunikationen därför fungerar dåligt. Hovrätten säger:

”Även om mammans uttalande kan framstå som kategoriska anser hovrätten att de måste sättas i sitt sammanhang”.

Hovrätten beskriver vidare att det är förklarligt att mamman inte vill ha någon kontakt med pappan. Däremot anser de att pappan är lämplig vårdnadshavare då:

”Pappan har såvitt utredningen framgår tagit tag i de aggressionsproblem som han har och det är beaktansvärt (ibid.).”

Hovrätten anser att den gemensamma vårdnaden inte kan bestå då parterna inte kan kommunicera. Hovrättens tillerkänner mamman ensam vårdnad då hon anses vara mest lämplig som ensam vårdnadshavare eftersom hon bättre kan tillgodose barnets kontakt med den andra föräldern (ibid.).

I hovrättens dom med målnummer **T3612-14** upplöses den gemensamma vårdnaden med anledning av föräldrarnas stora samarbetsvårigheter. Barnet som har ett funktionshinder hamnar mitt i föräldrarnas konflikter som enligt hovrätten: ”...inte ens klarar av att hålla tillbaka sin konflikt vid viktiga möten”. Hovrätten anser att pappan kör över mamman i viktiga beslut och underrättar henne inte i frågor som rör deras gemensamma barn. Hovrätten lyfter att pappan är lämplig utifrån föräldraförmågan men olämplig som ensam vårdnadshavare. De skriver:

”En förälder kan emellertid också anses som olämplig som vårdnadshavare om han eller hon saboterar eller i vart fall inte aktivt medverkar och bidrar till kontakt mellan barnet och den andra föräldern.

Hovrättens bedömning är att det uteslutande beror på pappan att barnets umgänge med mamman inte följt så som tingsrätten tidigare förordnat och att pappan motverkat ett fungerande umgänge mellan barnet och mamman (ibid.). I denna argumentation anses inte föräldrarna uppfylla idealet för en lämplig vårdnadshavare av olika anledningar. Om vi kopplar detta till Hiltes (1996) resonemang kring avvikelser kan tolkning göras att hovrätten anser att föräldrarna inte uppfyller det som är socialt och kulturellt accepterat då deras beteende är avvikande.

Koppling kan göras till Faircloughs modell och hans begrepp transivitet (Winter Jörgensen & Phillips, 2000) för att analysera hovrättens dom med målnummer **T1221-13**. I denna dom nämner inte hovrätten om de anser att föräldrarna är lämpliga eller inte. Hovrätten hänvisar att socialförvaltningen i vårdnadsutredningen i sin bedömning anger att föräldrarna är lämpliga men bortser från att uttrycka sin bedömning (ibid.). Här tolkar vi att hovrätten tänkte att läsaren skulle förstå att de inte skulle döma att båda föräldrarna fick behålla vårdnaden om barnet ifall de inte var lämpliga eller så ville inte hovrätten vara tydliga med sin bedömning för att undslippa ansvar ifall de gjorde en felaktig sådan.

6.2.2 Samarbetsvårigheter

I hovrättens dom med målnummer **T1478-16** från 2017 hänvisar hovrätten till de två vårdnadsutredningar som gjort av socialnämnden. Hovrätten uttrycker:

“...gemensam vårdnad är inte förenligt med barnets bästa då konflikten pågått för länge och inte kunde antas vara av övergående natur (ibid.).

Hovrätten lyfter att samarbetet inte förbättrats och att det därför fortfarande saknades förutsättningar för gemensam vårdnad:

“Med bakgrund till utredarnas bedömning att gemensam vårdnad inte skulle vara förenligt med barnets bästa, och att föräldrarna inte visat att de kan komma överens i frågorna som rör barnen så delar hovrätten socialnämndens uppfattning och upplöser därför den gemensamma vårdnaden (ibid.).”

I hovrättens dom med målnummer **T4964-11** fastställer hovrätten att föräldrarnas konflikt är för djup för att den gemensam vårdnad ska bestå. Konflikten bygger dels på att föräldrarna inte litar på varandra samt att pappan önskar så lite kontakt som möjlig med mamman. Pappan kan kopplas ihop med Andenæs och Sjøhelle Jevne (2015) föräldratyp den anklagande föräldern. Den anklagande föräldern har precis som pappan i denna dom angett behov av att kommunicera om allt. Pappan vill ha ett mer självständigt liv vilket blir tydligt när han i hovrätten uttalar sig att han tycker att mamman ska leva sitt liv och han sitt. Hovrätten skriver:

”När det gäller pappans vilja och förmåga att samarbeta med mamman om deras son fäster hovrätten särskild vikt vid följande:

Pappa har som ett avgörande skäl för en gemensam vårdnad, angett att han i så fall inte skulle behöva ha så mycket kontakter med mamman. Han har menat att han som vårdnadshavare, utan hennes inblandning, skulle kunna skaffa den information om sonen som han skulle önska. Enligt hovrätten talar denna inställning inte för att han vill ha något verkligt samarbete om barnet. I samma riktning talar hans uppfattning att mamma och barnet får ha sitt liv när barnet är hos mamman och att pappan och barnet har sitt liv när barnet är hos honom (**T4964-11**).”

Hovrätten dömer att mamman får ensam vårdnad med argumentet att en förälder som undviker att samarbeta inte agerar till barnets fördel (ibid.). Hovrätten dömer att mamman får ensam vårdnad med argumentet att då pappan undviker att samarbeta inte agerar till barnets fördel (ibid.). Detta kan jämföras med Purewal & Van den akker (2007) som lyfter att det finns förväntningar på att föräldrar ska bete sig osjälviskt. De ska sätta barnets behov före sina egna. Utifrån Foucaults (1974)

tolkning av normalitet menar hovrätten att pappan inte lever upp till idealet av en lämplig ensam vårdnadshavare. Han straffas därmed utifrån den normaliserande sanktionen och förlorar vårdnaden av sitt barn.

I hovrättens dom med målnummer **5016-12** hänvisar de till TRs dom med målnummer **T72-11**. Där uttrycker TR:

“Bristen på samarbete syns genom uttryck för brist på förtroende för den andra föräldern liksom bristande vilja eller förmåga att vara flexibel”

TR finner att båda föräldrarna är lämpliga utifrån föräldraförmågan. Barnet har däremot ett starkt oroväckande beteende enligt TR. Barnet har svårt med sociala samspel, kan inte läsa av andra barn, förstår inte regler, är hårdhänt i lekar och använder sig av sexuella anspelningar. Hovrätten uttrycker att barnets svårigheter kan bero på att de utsatts för något övergrepp men att det är högst troligt att det beror på bristerna i föräldrarnas samarbetsförmåga:

“Då föräldrarna uppvisar dessa bristande förmågor är det inte förenligt med barnets bästa att tillerkänna gemensam vårdnad (ibid.).”

Mamman i TRs dom **T72-11** tror att barnet utsätts för sexuella övergrepp av sin farfar när barnet är hos sin pappa vilket gjort att mamman tagit med barnet på läkarbesök, psykolog undersökningar m.m. TR finner inga misstankar om att barnet blivit sexuellt utnyttjat då inget sådant framkommer i utredningen eller av andra vuxna. TR misstänker snarare att trots mammans goda intentioner utsätter hon barnet för kränkande behandling genom alla vårdkontakter. TR skriver:

”Det framgår att det föreligger en risk för att barnet utsätts för påverkan från sin mamma om vad han varit med om alternativt i beskrivningar om fadern och farföräldrarna (ibid.).”

Hovrätten argumenterar för att mammans oro kommer att påverka barnet negativt och att hon på så vis är olämplig som ensam vårdnadshavare. Pappan däremot anses lämplig då inget av det mamman uttryckt har bevisats och han får ensam vårdnad. Han drog stor fördel av att vara tillmötesgående och följa normerna vilket troligtvis fick mammans agerande att anses avvikande. På detta sätt

formar hovrätten i sina argument för samarbetssvårigheter diskursen för vad som är en god förälder.

Koppling kan göras till Faircloughs modell och till begreppet affinitet i hovrättens argumentation kring samarbetssvårigheter (Winter Jörgensen & Phillips, 2000). Generellt sätt har hovrättens argument hög affinitet. När hovrätten tar upp samarbetssvårigheter i domskälen använder de sig ofta av konkreta argument för varför samarbetet inte verkar fungera. Ex. på detta görs i hovrättens dom med målnummer **T3612-14**:

”Hovrättens bedömning är att det *uteslutande* beror på pappan att barnets umgänge med mamman inte följt så som tingsrätten tidigare förordnat och att pappan motverkat ett fungerande umgänge mellan barnet och mamman”.

Ett annat ex. från hovrättens dom med målnummer **T5713-12**:

”Det har *tydligt* framgått att parterna endast är beredda att ”samarbeta” under förutsättning att det blir på det sätt respektive förälder vill.”

Hög affinitet i domar kan ha att göra med att hovrätten har ett intresse av att framstå som så trovärdiga som möjligt. Detta då de ska fatta ett avgörande beslut i en tvist där det finns parter med olika viljor och som yrkat på olika saker. Vår tolkning är att hovrätten inte vill visa en osäkerhet i sin argumentation då det kan påverka deras trovärdighet. Vacklande påståenden kan skapa en osäkerhet om den rättsliga institutionen fattar rättssäkra beslut.

6.2.3 Brister i förmågan att tillgodose en nära och god kontakt med den andra föräldern

Hovrätten använder argument utifrån föräldrarnas förmåga att kunna tillgodose en nära och god kontakt med den andre föräldern för att stärka sina beslut kring ensam vårdnad. Ex. på detta finns i hovrättens dom med målnummer **T1478-16**. Hovrätten har beslutat att upplösa den gemensamma vårdnaden på grund av samarbetssvårigheter och ska besluta vem som ska tillerkännas vårdnaden om barnen. Båda föräldrarna anses lämpliga som vårdnadshavare (ibid.). Hovrätten belyser:

”...om inga andra omständigheter talar för en lösning så ska vårdnaden ges till den förälder som bäst främjar ett gott umgänge mellan barnet och den andra förälder”.

Vidare motiverar hovrätten sitt beslut genom att argumentera för nära och god kontakt med den andre föräldern på detta sätt:

“Av de ovan angivna utredningarna framgår att mamma och pappa är mycket negativt inställda till varandra. Detta kan i sig medföra en risk för att kontakten med den andre föräldern försvåras. Vid bedömningen av möjligheten för barnen att kunna behålla en nära och god relation till båda föräldrarna anser hovrätten att förutsättningarna härför är något bättre för det fall mamma tillerkänns vårdnaden om barnen. Hon har, trots sin egen negativa inställning till pappan, i högre grad än pappan förmåga att se att den andre föräldern är en viktig person för barnen” (ibid.).

Hovrätten argumenterat för att båda föräldrarna brister i att uppfylla nära och en god kontakt med den andre föräldern vilket leder till att båda föräldrarnas lämplighet som ensam vårdnadshavare ifrågasätts. Hovrätten argumenterar för att pappan är mindre lämplig än mamma då han är den som brister mest utifrån denna norm och på så vis tillerkänner hovrätten mamman ensam vårdnad.

I hovrättens dom med målnummer **T5713-12** hänvisar hovrätten till TRs dom med målnummer **T9615-10**. TR skriver att föräldrarna direkt efter separationen snabbt utvecklade stora konflikter där de inte kunde komma överens om hur boende och umgänge skulle se ut (ibid.). Utifrån Hiltes (1996) begrepp avvikelse kan båda föräldrarna beskrivas som avvikare. Däremot är det bara den ena föräldern som straffas genom att bli av med vårdnaden. Tolkning kan göras att hovrätten anser att det är för barnets bästa att trots allt ha kvar ena föräldern istället för att bli av med båda. Hovrätten skriver:

“Av betydelse för bedömningen av vem av föräldrarna som är mest lämpad att ha ensam vårdnad om barnet är vidare vem av dem som bäst kan komma tillgodo att barnet får en nära och god kontakt även med den förälder som inte har vårdnaden om honom. I detta hänseende kan hovrätten konstatera att parterna i olika sammanhang inte agerat på sätt som visar på en förståelse för barnets behov av kontakt med den andre föräldern. Vidare har pappan undergrävt barnets förtroende för sin mor genom att inte medverka till att barnet under hösten 2012 kunde skolas in på förskolan i innerstaden. Å andra sidan har mamma nu uttryckt visst motstånd mot att fortsätta den påbörjade inskolningen av barnet på förskolan nära pappan (ibid.).”

Cook (2012) belyser i sin studie att föräldrar som inte kan lita på varandra saknar förutsättningar för att lyckas samarbeta. För att kunna lita på varandra krävs det att båda föräldrarna tar ett gemensamt ansvar (ibid.). Hovrätten i domen med målnummer **T5713-12** fortsätter:

“Sammanfattningsvis har således i detta avseende båda föräldrarna allt sedan separationen i november 2011 brustit i lika hög grad och den ena föräldern kan inte i större utsträckning än den andre sägas ha verkat för att barnet skulle få en nära och god kontakt med den förälder som inte har vårdnaden om honom. Det finns inte heller något som tyder på att den ena föräldern bättre än den andre kan komma att framöver tillgodose att en sådan kontakt uppnås. Hovrätten kan således inte finna att någon av föräldrarna ur lämplighetshänseende har något försteg framför den andre. Under sådana förhållanden får i stället andra omständigheter avgöra vårdnadsfrågan.”

Det som avgjorde att pappan fick ensam vårdnad var att barnet tidigare bott med sina föräldrar i pappans hus och att barnet har gått i förskolan där. Hovrätten ansåg därför att barnet har ett större nätverk som känner till föräldrarnas problematik och därför kan finnas som stöd för barnet (ibid.).

6.2.4 Risker för att barnet far illa

När hovrätten argumenterar utifrån risk för att barnet far illa tolkar hovrätten de krav som finns för hur en god förälder ska agera. Ett mönster som kan ses i hovrättens argumentation är att en förälder som skadar sitt barn genom våld eller misslyckas att ta hand om barnet på grund av ett missbruk inte automatiskt anses vara en lämplig vårdnadshavare. I hovrätten dom med målnummer **T199-14** lyfts ingen konkret bevisning som visar att mamman har ett riskfyllt beteende mot barnet. Däremot tar hovrätten hänsyn till en annan dom som bevisning. Mamman har nyligen förlorat både vårdnaden och umgänget om två av sina andra barn som hon har med en annan pappa. I sin riskbedömning skriver hovrätten:

”I frågan om vem som ska ha vårdnaden om barnet går det heller inte att bortse från det förhållandet att mamman har fråntagits rätten att ha umgänge med sina äldsta döttrar med motiveringen att det finns en risk för att de andra barnen skulle fara illa vid ett umgänge med mamman (ibid.).”

Hovrätten la vikt på att den andra domen var ny och understryker detta genom att skriva:

”Det ska också tilläggas att frågan om umgänge mellan mamman och hennes äldsta barn har prövats så sent som i en dom i tingsrätten för en vecka sedan (ibid.).”

Tolkning kan göras att hovrätten ser det som ett främmande ställningstagande att mamman anses som en risk för sina barn i ena fallet och som lämplig ensam vårdnadshavare i det andra. Det kan föreligga en risk att mamman förlorar vårdnaden om barnen och den förstärks ytterligare av att mamman förlorar umgänget också. Utifrån detta motiverar hovrätten sitt beslut att erkänna pappan ensam vårdnad till barnet (ibid.). Genom denna argumentation konstruerar hovrätten ett ideal av vad en förälder måste uppfylla för att anses vara en god förälder. Mamman i domen faller utanför normen som vårdnadshavare då hon har en dom mot sig som säger att hon uppvisat riskfyllt beteende mot två av sina andra barn. Hovrätten uttrycker att det som är bäst för ett barn vanligtvis inte är bäst för ett annat men att sannolikheten är hög att mamman agerar riskfyllt mot även barnet som denna dom berör (ibid.). Utifrån Foucaults (1974) resonemang kring normalitet använder hovrätten en disciplinär maktteknik i form av en normaliserande sanktion mot mamman. Mamman blir utifrån Hiltes (1996) resonemang en avvikare då hon inte uppfyller det som enligt hovrätten är moraliskt och kulturellt accepterat. Mamman är i hovrättens argumentation en olämplig vårdnadshavare då hon i sitt föräldraskap agerar på ett sådant sätt som inte anses normalt. Straffet för detta blir att hon förlorar vårdnaden om ytterligare ett barn. Genom denna argumentation formar hovrätten en diskurs för vad som är en god förälder.

6.3 Likheter och skillnader i hovrättens argument

I detta avsnitt presenteras de skillnader och likheter som författarna funnit i hovrättens argumentation mellan gemensam respektive ensam vårdnad. Koppling görs till tidigare forskning. Analysen görs utifrån en socialkonstruktivistiskt utgångspunkt. De teoretiska begreppen som används är Faircloughs begrepp intertextualitet för att knyta an till den diskursiva praktiken (Winter Jörgenson & Phillips, 2000) samt Foucaults (1974) tolkning av normalitet och Hiltes (1996) begrepp avvikelse för att knyta an till den sociala praktiken.

6.3.1 Likheter

I detta avsnitt presenteras likheter i hovrättens argument för gemensam respektive ensam vårdnad.

6.3.1.1 Diskursiva bakgrunden

En likhet vi kan se är domarnas bakgrund och på så vis vilken diskursiva praktik de bygger på. Utifrån Winther Jørgensen & Phillips (2000) tolkning av Faircloughs begrepp intertextualitet är domarnas innehåll omvandlat från annan text. Domarna utgår från och hänvisar till lagtext, propositioner, prejudikat från HD, utredningar gjorda av socialtjänsten och i vissa fall TRs domskäl för att styrka sina argument för domslutet. Hovrättens argument bygger därmed på en tolkning av författad lagtext, andra instansers domskäl och socialtjänsten utredningar. På så vis kommer domarna att präglas både av hovrättens egna diskurser samt den diskursiva praktik som finns i det material hovrätten tolkat när de argumenterar för sina beslut.

6.3.1.2 *Samarbete*

När hovrätten argumenterar kring gemensam respektive ensam vårdnad får samarbete stor betydelse. I hovrättens argumentation lyfts samarbete utifrån ex. skola, sjukvård, överlämningar av barnet samt umgänget. Av alla delar så väger förmågan att kunna komma överens om umgänget väldigt tungt när hovrätten argumenterar föräldrarnas förmåga att kunna samarbeta. I exempelvis en dom där hovrätten tilldelade föräldrarna gemensam vårdnad kunde föräldrarna enas om umgänget och därmed i hovrättens ögon samarbeta. Utifrån Foucaults (1974) resonemang kring normalitet kan man säga att föräldrarna avviker från flera delar från vad som förväntas av dem. Däremot avviker de inte tillräckligt mycket för att hamna utanför normen av vad som är ett fungerande samarbete då de lyckats enas om umgänget. Detta resonemang förstärks genom att hovrätten i en annan dom beslutade att tillerkänna en av föräldrarna ensam vårdnad med argumentationen att trots att de kunde samarbeta kring skola, sjukvård och allt annat men inte umgänget. På detta vis blir umgänget av betydande vikt i hovrättens argumentation.

6.3.1.3 *Förmåga att tillgodose en nära och god kontakt med den andra föräldern*

I vår tolkning av hovrättens argument visar alla hovrätter att de förväntar sig att båda föräldrarna ska ha en god relation till barnet samt insyn och delaktighet i barnets liv. Detta blir hovrättens ideal för hur en god förälder ska agera. Umgänget lyfts återigen som ett betydande argument för hovrättens beslut. För gemensam vårdnad krävs det att föräldrarna kan eller kommer kunna tillgodose barnets behov av en nära och god kontakt med den andra föräldern. Hovrätten argumenterar för ensam vårdnad ifall föräldrarna saboterar barnets umgänge med den andre föräldern. Utifrån Hiltes (1996) begrepp kring avvikelser agerar föräldern som avviker från detta på ett sådant sätt som inte är accepterat, och på så vis hotar föräldern den sociala ordningen.

Hovrättens kan i detta fall liknas med ett socialt kontrollsystem som agerar när föräldrar överträder gränsen för det normala.

6.3.1.4 Risk för att barnet far illa

När hovrättens ska argumentera för risken för att ett barn far illa blir en likhet att hovrätten uttrycker att de måste ha bevis för att ett riskfyllt beteende har begåtts. Hovrättens uppdrag i en vårdnadstvist när de ska bedöma vad som är det bästa för barnet, inkluderar att utreda föräldrarnas föräldraförmåga och förmåga att kunna dela eller ha ensam vårdnad. Hovrättens uppdrag är dock inte att avgöra ifall föräldrarna är skyldiga till brott. Om föräldrarna inte kan bevisa att riskfyllt beteende skett kan inte hovrätten utgå från att informationen stämmer.

6.3.2 Skillnader

6.3.2.1 Samarbete

För att hovrätten ska bedöma att gemensam vårdnad ska tilldelas krävs att föräldrarna kommer att lösa konflikten i framtiden. I hovrättens domar med ensam vårdnad blir skillnaden att hovrätten argumenterar för att föräldrarna troligtvis inte kommer att lösa konflikten. Argumenten för gemensam vårdnad innehåller liknande argument medan argumenten är mer individuella och spretiga i domarna där hovrätten dömer till ensam vårdnad. Cook (2012) skriver att föräldrar som inte kan lita på varandra saknar förutsättningar för att lyckas samarbeta. Detta skulle innebära att om hovrätten dömer till ensam vårdnad på grund av att samarbetssvårigheter så kommer föräldrarna aldrig kunna lita på varandra. Hovrätten dömer endast till ensam vårdnad om föräldrarnas konflikt troligtvis inte kommer att kunna lösas. Liksom Cook (2012) beskriver hovrätten att det kommer att vara till skada för barnet om föräldrarna inte kan ta gemensamma beslut.

Avslutningsvis kan vi se att hovrättens argument för samarbete bygger på individuella tolkningar av föräldrarnas konflikter. Beroende på hur djupa konflikterna är, hur länge de pågått och hur mycket dem påverkat och påverkar barnet så bedömer hovrätten om gemensam eller ensam vårdnad är förenligt med barnets bästa.

6.3.2.2 Förmåga att tillgodose en nära och god kontakt med den andra föräldern

Hovrätten betonar i domskälen vid gemensam vårdnad möjligheten till att barnet i framtiden kommer få en nära och god kontakt till båda sina föräldrar. Ett annat argument för att låta den

gemensamma vårdnaden bestå är att risken är så hög att en förälder kommer marginaliserad om hovrätten tilldelar ensam vårdnad. I hovrättens domskäl vid ensam vårdnad måste hovrätten ofta göra en jämförelse mellan föräldrarna om vem som är mindre dålig på att tillgodose kontakten med den andra föräldern. Enligt Foucaults (1974) begrepp kring normalitet straffas en förälder som avviker från normerna. I vårdnadstvister sker detta genom att föräldern förlorar vårdnaden med anledning av att den inte uppfyller kraven lika väl som den andra föräldern.

6.3.2.3 Risk för att barnet far illa

Skillnaden mellan argumenten i domarna med gemensam och ensam vårdnad är att det oftare finns bevisning i domarna med ensam vårdnad. Denna bevisning är domar mot föräldern eller uttalanden från familjerättssekreterare. I de domarna med gemensam vårdnad där det finns bevis har föräldrarna kunnat påvisa och övertyga hovrätten om att de förändrats och exempelvis slutat missbruka. Enligt Hiltes (1996) resonemang kring avvikelser agerar föräldrar som har riskfyllt beteende gentemot sina barn på ett sätt som inte är kulturellt och moraliskt accepterat. Det stör den sociala ordningen och bör åtgärdas. Enligt Foucaults (1974) resonemang straffas föräldern via den normaliserande sanktionen genom att bli av med vårdnaden. Föräldrar som däremot lyckats bevisa att de genomgått en förändring och inte längre bryter mot det som är kulturellt och moraliskt accepterat får en ny chans. Tolkning kan göras att föräldrarna nu faller inom normerna genom sin förändring och uppfyller den konstruerade bild av vad hovrätten anser är ett gott föräldraskap.

7. Avslutande diskussion

Slutsatserna som vi kommit fram till i vår analys är att hovrätten i sin argumentation skapar och återskapar ett ideal för vad som är en god förälder. I hovrättens argumentation finns det krav på hur föräldrar ska agera för att behålla vårdnaden och följa normen. Vid gemensam vårdnad argumenterar hovrätten för att båda föräldrarna lever upp till kraven. Vid ensam vårdnad lever ingen av föräldrarna upp till kraven för gemensam vårdnad och hovrätten fattar ett beslut vem som är bäst lämpad som ensam vårdnadshavare. Hovrätten argumenterar främst utifrån tre kategorier: föräldrarnas samarbetsförmåga, nära och god kontakt med den andre föräldern och risk för att barnet far illa vid bedömning för gemensam eller ensam vårdnad. När vi jämförde dessa argument med varandra och när risken för att barnet far illa inte förelåg konstaterade vi att umgänget väger tyngst i hovrättens argumentation. Både att föräldrarna kan samarbeta kring det och att föräldrarna kan se till att den andre föräldern har kontakt med barnet var avgörande i flera domar. En god

förälder ska på så vis vara lämplig utifrån föräldraförmåga exempelvis genom att inte ha ett riskfyllt beteende och när båda uppfyller detta så är det viktigt att föräldrarna tillgodoser att barnet har kontakt med den andre föräldern. Om detta inte uppfylls av en förälder kan det göra att den blir av med vårdnaden. Detta blir på så vis hovrättens diskurs för vad som är en god förälder.

Några metodologiska konsekvenser som kan ses i resultatet är att det målstyrda urvalet gjorde det lätt för oss att analysera resultatet och på så vis få frågeställningarna besvarade. En annan fördel var att vi valde att begränsa oss till enbart vårdnad. Det hade blivit ett för omfattande arbete att genomföra annars. En metodologisk nackdel var att det blev svårt att få fram en absolut sanning i resultatet då vi tolkade domar genom en textanalys. Detta innebär att vi inte kan säga att vår analys är en absolut sanning om hovrättens bild av en förälder, utan bara en tolkning av hur hovrätten i deras argument framställer föräldraskapet.

De reflektioner som uppstått efter denna uppsats är att hovrättens ideal av vad som är en god förälder kan vara svårt att leva upp till. Framför allt då föräldrarna i vårdnadstvisten kan genomgå en svår, tung och känslös konflikt. Hovrätten utgår från barnets bästa och menar på att föräldrarna ska kunna sätta sin konflikt åt sidan. Vi förstår att hovrätten måste fokusera på barnet och att det är det viktigaste. Däremot kan det vara svårt att sätta konflikten till sidan om föräldrarna är mitt uppe i den. Därmed kan det vara problematiskt för föräldrarna att uppnå bilden av vad som är en god förälder.

Referenslista

Andenæs, A och Sjøhelle Jevne, K. (2017). *Parents in high-conflict custodial cases: negotiating shared care across households*. Child and Family Social Work. (22), s, 296-305. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cfs.12240/abstract> Hämtad: 22 november 2017.

Bergman, A & Rejmer, A. (2017). *Parents in child custody disputes: Why are they disputing?* Journal of child custody. Vol. 14. Issue 2-3. p, 134-150 <https://doi.org/10.1080/15379418.2017.1365320>

Bergström, G. & Boréus, K. (2012a). Textsanalys. I Bergström, G. & Boréus, K, (red.): *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, G & Boréus, K. (2012b). Samhällsvetenskaplig text och diskursanalys. *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*. 3:dje uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Bergström, G. & Boréus, K. (2012c). Diskursanalys. I Bergström, G. & Boréus, K, (red.): *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Billquist, L & Johnsson, L. (2007). *Sociala akter som empiri: om möjligheter och svårigheter med att använda socialarbetares dokumentation i forskningssyfte*. Socialvetenskaplig tidskrift nr 1. <http://journals.lub.lu.se/index.php/svt/article/viewFile/15651/14135> Hämtad: 15 december 2017.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2:a uppl. Malmö: Liber AB

Foucault, M. (1974). *Övervakning och straff*. 2:a uppl. Lund: Arkiv Förlag

Hilte, M. (1996). *Avvikande beteende - en sociologisk introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Högsta domstolen. (2017). Om högsta domstolen. <http://www.hogstodomstolen.se/Om-Hogsta-domstolen/> Hämtad: 2 januari 2018.

Högsta Domstolen. (2017). Allmän information om överklagande och prövningstillstånd. <http://www.hogstodomstolen.se/Om-handlaggningen/Overklagande-och-provningstillstand/> Hämtad: 6 december 2017.

Lind, A-S. & Montoyo, T. (2012). Social arbete i det allmännas tjänst. I Eneroth, E (red.). *Juridik för socialt arbete*. 2 uppl. Malmö: Gleerups.

Nationalencyklopedin. (2017). Domskaäl. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/domskael>. Hämtad: 2 januari 2018.

Purewal, S & van den Akker, O. (2007). *The social-cultural and biological meaning of parenthood*. Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology. Jun2007, Vol. 28 Issue 2.

Ramberg, C. (2016). *Malmströms civilrätt-Reviderad av Christina Ramberg*. Stockholm: Liber AB.

Regeringskansliet (2017). Föräldrar och barn - kort om lagstiftningen. Justisiedepartementet. <http://www.regeringen.se/4ac0bb/contentassets/607a022834e4494aad77f4c977a22ca9/foraldrar-och-barn-webb.pdf> Hämtad: 27 december 2017.

Regeringskansliet (2017). Proposition. <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/> Hämtad: 2 januari 2018.

Rejmer, A. (2002). Barnperspektiv och barnets bästa i tingsrätts handläggning av vårdnadstvister. Svensk Juristtidning. <http://svjt.se/svjt/2002/138> Hämtad: 23 oktober 2017.

Schiratzki, J. (2008). *Mamma och pappa inför rätta*. Uppsala: Iustus Förlag AB

Socialstyrelsen. (2012). Vårdnad, boende och umgänge

Handbok – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt. [http://www.mfof.se/Documents/Vårdnad,%20boende%20och%20umgänge/Vardnad-boende-umgange.pdf](http://www.mfof.se/Documents/Vardnad,%20boende%20och%20umgange/Vardnad-boende-umgange.pdf)

Hämtad: 20 december 2017.

SOU (2005:43) Vårdnad – Boende – Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar. Betänkande av 2002 års vårdnadskommitté. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Svenska domstolar. (2017). Hovrätt. <http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Domstolarna/Hovratt/> Hämtad: 21 december 2017.

Svenska domstolar. (2017). Högsta domstolen. <http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Domstolarna/Hogsta-domstolen/> Hämtad: 2 januari 2018.

Svenska domstolar. (2017). Tingsrätt. <http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Domstolarna/Tingsratt/> Hämtad: 2 januari 2018.

Tollebrant, J. (2013). 50 000 barn är med om en separation varje år. Statistiska centralbyrån. https://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/50-000-barn-ar-med-om-en-separation-varje-ar/ Hämtad: 15 november 2017.

Vetenskapsrådet. (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Elanders Gotab. https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf Hämtad: 1 januari 2018.

Wenneberg, S. (2001). *Socialkonstruktivism - Positioner, problem och perspektiv*. 2:1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Winther Jørgensen, M & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Lagstiftning, rättspraxis och propositioner:

Lagstiftning

SFS 1949:381. Föräldrabalken. Stockholm: Justitiedepartementet L2

SFS 1969:157. Föräldrabalken. Stockholm: Justitiedepartementet L2

SFS 1942:740. Rättegångsbalk. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2001:453. Socialtjänstlag. Stockholm: Socialdepartementet.

Prop.

Prop. 1973:32

Prop. 1975/76:170

Prop. 1981/82:168

Prop. 1997/98:7

Prop. 2005:06/99

Prejudikat

HD NJA 2007 s. 382

HD NJA 2000 s. 345

Använda domar:

Domar från hovrätten med målnummer:

T 506-12

T 72-11

T 1478-16

T 10133-13

T 3612-14
T 3593-12
T 213-11
T 8392-08
T 4964-11
T 2166-09
T 5713-12
T 9615-10
T 2974-11
T 1221-13
T 199-14
T 4346-11
T 489-16
T 2818-14
T 518-14
T 962-13

Domar från tingsrätt med målnummer:

T2471-11
T1340-12
T5012-15
T72-11
T9615-10